

TÜRKİYE'DE CA'FERİLER*

Şaban BANAZ**

Öz

Günümüz Müslümanlarının % 10 gibi bir dilimini teşkil eden Ca'ferîlerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerin başında İran, Irak, Pakistan, Afganistan ve Hindistan gibi ülkeler gelmektedir. Bu ülkelerden başka körfez ülkelerinde, Türkiye, Suriye, Lübnan, Rusya ve Türkî Cumhuriyetlerde; İngiltere, Almanya, Fransa gibi Avrupa ülkelerinde, Amerika, Afrika ve Doğu Asya'da da Ca'ferîler yaşamaktadır. Bu ülkelerde yaşayan Ca'ferîler kendilerine ait camiler, bilimsel, kültürel ve sosyal merkezler kurmuşlardır. Tek bir millet ve kavimden oluşmayan Ca'ferîler, bünyesinde farklı etnik grup, ırk, dil ve renkler barındırmaktadır.

Türkiye'de Ehl-i Sünnetin fikhî mezheplerinden olan Hanefî ve Şâfiî mezheplerine mensup vatandaşların yanında az sayıda da olsa İmâmiye/Ca'feriyye mezhebine mensup vatandaşlar bulunmaktadır. Öyle ki bu mezhep, son zamanlarda İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarına yaşayan mezhepler konusu içerisine müfredât olarak dâhil edilmiştir. Bundan dolayı biz bu makalede Türkiye'de yaşayan Ca'ferîler hakkında genel bir tablo sunmaya çalışacağız. Bu makaledeki amacımız Türkiye'de yaşayan Ca'ferîlerin etnik yapıları, yerleşim yerleri ve nüfusları, teşkilat yapıları, faaliyetleri hakkında bilgiler vererek bu vatandaşlarımızın daha iyi tanınmasına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ca'ferî, Ca'ferîlik, Kevser, Zeynebiye, Şii.

* Geliş Tarihi / Received Date : 11.04.2018

Kabul Tarihi / Accepted Date : 25.06.2018

Bu makale "*Anadolu'da Ca'ferîlik, Ca'ferîler ve Ca'ferîleşme Olgusu Çorum Ehl-i Beyt Vakfı Örneği*" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, saban.banaz@gop.edu.tr.
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1401-832X

JA'FERIS IN TURKEY

Abstract

The Ja'feris constitute 10% of today's Muslims. At the top of the places where they live intensively are countries like Iran, Iraq, Pakistan, Afghanistan and India. For these countries in other Gulf countries, in Turkey, Syria, Lebanon, Russia and Turkic Republics; Caferis live in European countries such as England, Germany, France, America, Africa and East Asia. The Ja'feris living in these countries have established their own glass, scientific, cultural and social centers. Ja'feris, which is not composed of a single nation and tribe, have different ethnic groups, races, languages and colors in its own right.

Turkey has citizens who belong to the Ahl al-Sunnah, one of the sect Hanafi fiqh and Ja'feri though in a small number of citizens belonging to citizens next Shafi'i sect. so that this denomination has recently been included as a curriculum within the textbooks of living in the textbooks of Primary Religion Culture and Moral Education. Therefore, we will try to provide an overall picture of the Ja'fari living in Turkey in this article. The aim of this article is to contribute to better recognition of our citizens by giving information about Ja'fari ethnic structure of living in Turkey, their settlements and population, organizational structures, and activities.

Keywords: Ja'feri, Ja'ferism, Kawthar, Zeynebiye, Shiite.

Giriş

Ca'ferîlik, terim olarak imâmetin/halifeliğin Allah'ın tayini ve Peygamberin vasiyeti ile Hz. Ali ve onun oğullarının hakkı olduğunu savunan, Şia'nın ana kollarından biri olan İmâmiye'nin daha çok fıkıh okulunu ifade etmek için kullanılan bir Mezhepler Tarihi terimidir.¹ Günümüzde yaşayan mezheplerden biri olan İsnâaşeriye, tarihî ve siyâsî yönü bakımından genel bir ifade ile "Şia", kelâmi yönü bakımından "İmâmiye"; fikhî yönü bakımından ise "Ca'feriyye" olarak anılmaktadır.² Ancak imâmet anlayışında Zeydiye'den başka hemen hemen bütün Şîi kolların imâmetinde birleştiği takva ve ilimde üstünlüğü herkesçe kabul edilen Ca'fer Sâdik'ın (ö.148/765) ilmî yönüyle öneminden dolayı

¹ Ebu Ca'fer el-Kummî (Şeyh Saduk), *Risâletü'l-İtikâdâtü'l-İmâmiyye*, çev. Ethem Ruhi Fıçlalı, Ankara: İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1978, s. 3-5.

² Mustafa Öz, *Mezhepler Tarihi ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ensar Neş., 2012, s. 92; İlyas Üzüm, "Alevîlik-Ca'ferîlik İlişkisi veya İlişkisizliği", *İslâmiyât Dergisi*, Ankara 2003, cilt: 6, sayı: 3, s. 63.

bu mezhep vefatından sonra öğrencileri ve sevenleri tarafından İmâmiye ile eş anlamlı olarak Ca’fer Sâdık’ın ismine nisbetle “Ca’ferîlik” şeklinde kullanılır olmuştur.³ Nitekim İslam Mezhepler Tarihi araştırmacılarından E. Rûhi Fığlalı, *İmâmiyye Şiası* isimli eserini, iç kapakta ayrıca *Ca’feriyye Mezhebi* şeklinde vermiş,⁴ Abdülbâki Gölpınarlı da *Âlu Kâşifü’l-Gitâ’nın Aslu’ş-Şia ve Usûluhâ* isimli eserini *Ca’ferî Mezhebi ve Esasları* şeklinde çevirmiştir.⁵

Bu mezhebe On iki İmam içerisinde altıncı imam Ca’fer Sâdık’ın isminin verilmesi, Ca’ferîlerin/İmâmiye Şiîlerinin sadece Ca’fer-i Sâdık’a bağlı olduklarını ve bu mezhebin kurucusunun o olduğunu ifade etmemektedir. Çünkü Ca’ferîler, On iki İmam içerisinde hiçbirisine özel bir ayırım yapmadan hepsine bir ve eşit olarak inanmaktadır. Ca’ferîler Hz. Ali ile Ca’fer Sâdık arasında, Hz. Hüseyin ile Hz. Hasan arasında, Zeynel Âbidin ile diğerleri arasında hiçbir fark görmemektedir. Onlara göre Ca’fer Sâdık sadece önceki imamların tüm birikimlerini ortaya koyan kişidir.⁶

Ca’fer Sâdık’a kadar gelinen süreçte diğer imamlar dönemlerindeki birtakım siyasi baskılar neticesinde İmâmiye ekolü çeşitli konulardaki görüşlerini rahat bir şekilde, geniş ve detaylı olarak açıklama fırsatı bulamamıştır. Ca’fer Sâdık, Emevîler ve Abbasîler arasındaki saltanat kavgasının oluşturduğu boşluk ve gevşeme fırsatından yararlanarak, bu mektebin öğretilerini geniş bir şekilde Müslümanlara açıklama imkânı bulmuştur. Ancak burada şunu hemen ifade etmemiz gerekir ki Ca’fer Sâdık, Şia tarafından dînî bir lider olarak görülmesine rağmen o, hayatı boyunca öğrencilerinin yanında dînî liderliğini öne çıkaran hiçbir açıklama yapmamıştır.⁷ Aynı şekilde tarihsel süreçte veya günümüzde genelde Şia’nın özeldense İmâmiye’nin Ca’fer Sâdık’a nispet ederek verdiği birçok fikir veya düşünce de ona ait değildir. Nitekim o, ilminin ilham olmadığını, kendisinin her şeyi bilemeyeceğini ve başkalarının kendisinden daha âlim olabileceğine dair görüşler belirtmiş; yaşadığı dönemdeki İslam’ın temel

³ Abdülbâki Gölpınarlı, *Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul: İnkilap Yay. 1985, s. 49; Emine Öztürk, *Dini ve Kültürel Ritüelleriyle Ca’ferîlik*, İstanbul: Rağbey Yay., 2014, s. 13; İsmail Mutlu, *Tarihte ve Günümüzde Ca’ferîlik*, İstanbul: Mutlu Yay., 1995, s. 28.

⁴ Bkz. Ethem Ruhi Fığlalı, *İmâmiyye Şiası*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yay., 2008.

⁵ Bkz. Muhammed Hüseyin, *Âlu Kâşifü’l-Gitâ, Ca’ferî Mezhebi ve Esasları*, çev. Abdülbâki Gölpınarlı, İstanbul: Minnetoğlu Yay., 1966.

⁶ Konu hakkında geniş bilgi için bkz., <http://www.caferilik.com/caferilik/1-caferilik-nedir>, Erişim Tarihi: 29.11.2016.

⁷ Mehmet Atalan, *Şiîliğin Farklılaşma Sürecinde Ca’fer es-Sâdık’ın Yeri*, Ankara: Araştırma Yayınları, 2005, s. 87.

prensiplerine aykırı olan gulat ve bâtniliğe ait fikirlere şiddetle karşı çıkmıştır.⁸ Neticede Müslümanlar arasında çeşitli din âlimlerinin vefatlarından sonra kendi isimleri adına mezhep kurucusu olarak gösterilmesi eğilimi Ca'fer Sâdık için de geçerli olmuş; onun ilmî yönünün oldukça büyük olmasından dolayı da vefatından sonra On iki İmam Şiası'nın rehberi ve imamı olarak gösterilmiştir. Daha sonraları ise bu mezhebin ismi amelî/fikhî konularda Ca'ferîlik şeklinde ifade edilmiştir.⁹

Çağdaş Ca'ferî âlimlerinden Ali Şeriatî "Ca'ferî" isminin kullanılması hakkında şöyle bir açıklama yapmaktadır: "Ca'ferî Şiası" ya da "Ca'ferî Mezhebi" dediğimizde bu, onun kurucusunun İmam Ca'fer-i Sâdık olduğu anlamına gelmez. Tersine o, bu mezhebi Mâlikî, Hanbelî, Hanefî, Şâfiî mezheplerinden ve yine İsmâilî, Zeydî ve Keysânî Şiası'ndan ayrı olarak somutlaştıran kimsedir. Yoksa Ca'ferî Şiası'nın inanç ve amel esaslarını İmam Ca'fer Sâdık'tan önce Kur'an'da, Sünnette, Ehl-i Bey'te ve ondan önceki bütün imamlarda görmekteyiz." Ali Şeriatî sözlerinin devamında, mezhebe Ca'ferî isminin verilmesinin sebebinin İmam Ca'fer'in bu mezhebe ait fikirlere derli toplu bir biçim vermesinden kaynaklandığını söylemektedir.¹⁰

Günümüzde Şia denilince genelde İmâmiye, yani Ca'ferîlik akla gelmektedir. Çünkü Şia'nın ana gövdesini oluşturan ve yaşayan en kalabalık grubu bunlardır. Ca'ferîlik, günümüzde İran İslam Cumhuriyeti'nin resmî mezhebidir. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde bugün az da olsa Ca'ferî mezhebine mensup Müslümanlar bulunmaktadır. Türkiye'deki Şiîler, mezhebî kimliklerini ifade ederken İmâmiye ya da İsnâaşeriye adını hemen hemen hiç kullanmamakta, bunun yerine "Şia", "Ca'ferî" veya "Alevî" demeyi tercih etmektedir.¹¹

1. ETNİK YAPILARI

Türkiye'de yaşayan Ca'ferîlerin büyük çoğunluğu Azeri kökenli olup, genellikle İran, Azerbaycan, Nahcivan ve Ermenistan ile sınırı olan Kars ve Iğdır yörelerinde yaşayan ve göçlerle Türkiye'nin çeşitli yerlerine yerleşmiş olan Azeri

⁸ Ca'fer Sâdıkın hayatı, fikirleri ve ilmî yönü hakkında bkz., Atalan, *Şiîliğin Farklılaşma Sürecinde Ca'fer es-Sâdık'ın Yeri*, s. 86-200.

⁹ Mehmet Keskin, *Ca'ferî İlmihali*, Ankara: DİB. Yay., 2012, s. 19. Ayrıca bkz. <http://www.caferilik.com/caferilik/1-caferilik-nedir>, Erişim: 29.11.2016.

¹⁰ Ali Şeriatî, *Ali Şiası Safevî Şiası*, Ankara: Fecr Yay., 2011, s. 187.

¹¹ Öztürk, *Ca'ferîlik*, s. 14; Albayrak, *Ca'ferîlerde Dinî ve Sosyal Hayat*, s. 53.

Türklerinden oluşmaktadır.¹² Türkiye’deki Azerî Ca’ferîlerin büyük çoğunluğu eskiden beri bu bölgelerde oturan; bir kısmı ise kuzey ve güney Azerbaycan’dan Anadolu’ya yerleşmiş vatandaşlardır.¹³

Türkiye’deki Ca’ferîlerin genel durumlarına bakıldığında homojen bir yapı arz etmedikleri görülmektedir. Nitekim Türkiye’deki Ca’ferî vatandaşları sınıflandıracak olursak, onları iki ana grupta, Azerîler ve Müteşeyyîler olarak sınıflandırmak mümkündür. Müteşeyyîler, Alevî ve Sünnî vatandaşlardan Ca’ferîliğe sonradan geçen kimselerdir. Türkiye’de Azerî ve Müteşeyyîlerden oluşan bu iki ana grup içerisinde ise dört farklı yapı bulunmaktadır.¹⁴ Bunlar:

- 1- Azerî Ca’ferîler. (Zeynebiye Grubu)
- 2- Ca’ferîleşen Alevîler.(Çorum Ehl-i Beyt Vakfı)
- 3- Ca’ferîleşen Şâfiîler. (Taha Haber Grubu).¹⁵
- 4- Ca’ferîleşen Hanefîler. (Herhangi bir grup ya da toplulukları yoktur.)

Türkiye’de Ca’ferî mezhebine mensup en büyük grubu Azeri Ca’ferîler oluşturmaktadır. Türkçe’nin, Azerbaycan coğrafyasında yaşayanlar tarafından kullanılan lehçesi anlamına gelen Azerî terimi, aynı zamanda hem tekil hem de çoğul olarak bu lehçeyi kullanan kişi ya da kişiler anlamında etnik bir isim olarak kullanıldığı gibi, Azerbaycan’da etnografya bakımından “Azerî lehçesiyle konuşan Türklerin ülkesi” anlamına da gelmektedir.¹⁶ Türkiye’de yaşayan

¹² www.21yyte.org/tr/fikir-tanki/1953/turkiyede-caferi-siilerin-konumu-ve-iliskileri.Erişim Tarihi: 25.10.2015.

¹³ Üzüm,“Geleneksel İnançları Bağlamında Türkiye’de Gayr-i Sünnî Kesimlerin İnanç Problemleri”, *İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu*, 7-9 Eylül Erzurum 2001, s. 306; Cemal Şener, *Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar*, İstanbul: Etik Yay., 2004, s. 59.

¹⁴ Türkiye’deki Ca’ferîler bugüne kadar yapılan çalışmalarda hep üç ana etnik grupta sınıflandırılarak gösterilmiştir. Biz bu çalışmada bu grubun dört olduğunu, bunlardan birinin de Şâfiîlikten geçen Kürd Ca’ferîler olduğunu tespit ettik. Krş. Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 19-23; Albayrak, “Dînî Gruplar Bağlamında Ca’ferîlik” *Fırat Üni. İlahiyat Fak. Dergisi*, Fırat 2008, sayı: 13/2, s. 113.

¹⁵ Alanda yaptığımız mülakatlardan edindiğimiz bilgilere göre Türkiye’deki Şâfiîlikten Ca’ferîliğe geçenler müteşeyyî deddiğimiz sonradan Ca’ferî olmuş gruplar arasındadır. Etnik köken olarak Kürd olan, Diyarbakır merkezli bir yapılanmaya sahip, üstelik radikal görüşlere sahip olan bu grup Ca’ferîler, daha çok Hüdâpar ve Taha Haber grubu içerisinde yer almaktadır. Kürd Ca’ferîleri olarak bilinen bu grubun en yoğun olduğu bölge Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Bu bölgelerde de en çok Diyarbakır, Urfa, Van, Mardin, Adıyaman gibi şehirlerde bulunmaktadırlar. Kemal Kılıç, Amasya 1964, üniversite mezunu; Özgür Arapoğlu, Çorum 1979, Çorum Ehli Beyt Cami imamı; Tekin Polat, Erzincan 1975, Çorum İmam Ali Mescidi İmamı; Teoman Şahin, Çorum 1961, Çorum Ehli Beyt Vakfı basın sözcüsü; Necati Çabuk, Ağrı 1968, lise mezunu. Ayrıca Taha Haber için bkz. <http://www.tahahaber.com/>.

¹⁶ İsmail Parlatır vd., *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK. Yay., 1998, c. I, s. 183.

Azerîlerin tümü İmâmî/Ca'ferî olmayıp Sünnî olan Azerîler de vardır. Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde Iğdır ve Kars çevresinde bulunan Azerîlerin Sünnî olanlarına Karapapak ve Terekeme de denilmektedir. Azerî topluluğuna bağlı bir Türk boyu olarak gösterilen Karapapaklar'ın Kuzey ve Güney Azerbaycan ile Gürcistan ve İran'da yaşadıkları, 1920 yılından sonra Türkiye'nin kuzeydoğu illerine göç ettikleri bilinmektedir. Aynı şekilde Terekeme de Azerî topluluğundan bir Türk boyu olarak tarif edilmekte ve bunların da Kafkasya'dan gelerek Türkiye'ye yerleştikleri bilinmektedir.¹⁷

Türkiye'de sayıları en az olan Ca'ferî grubu müteşeyyîlerdir. Şiîleşmek, Şiî eğilim taşımak anlamına gelen ve "teşeyyü" kelimesinden türetilen müteşeyyî kavramı sözlükte Şiîleşen, Şiî görüş ve düşüncelere meyleden kimse anlamlarına gelmektedir.¹⁸ Bir bakıma böyle kimselere Ca'ferîleşenler de denilebilir. Türkiye'deki İmâmîye Şiîleri/Ca'ferîler ise başka bir mezhepten Ca'ferîliğe geçenlere hakkı ve doğruyu görenler anlamında "Mustabsır" ifadesini kullanmaktadır.¹⁹

İran'da 1979 yılında gerçekleştirilen İslam Devrimi'nden sonra, hem İran'ın irşad ve tebliğ adı altında bir takım çalışmalarda bulunması, hem de İslam Devrimi özentisi içindeki bazı çevrelerin devrime olumlu gözle bakması, Türkiye'de başlangıçta çok az da olsa "teşeyyü" hareketlerinin başlamasına sebep olmuştur.²⁰ Devrim hareketine sempati ile bakan bu çevreler yayın organlarında devrim hakkında olumlu görüşler beyan etmiş, devrimin fikri liderliğini yapan kişilerin eserlerini Türkçe'ye tercüme etmiş, birtakım dergiler çıkarmış ve çeşitli yayınevleri açmışlardır.²¹ Ancak bir süre sonra bazı kesimler İran'da gerçekleştirilen bu devrimin asıl amacının İslami bir devlet düzeni kurmak olmadığını veya bu devrimle tam olarak İslam'ın siyasal anlamda temsil edilmediği düşünmeye başladı. Bu yüzden de devrim sempatisi büyük ölçüde etkisini kaybetti. Bununla birlikte Türkiye'de az da olsa bir kesim devrim hakkındaki olumlu kanaatlerini devam ettirmiş ve eski anlayışlarını sürdürmüştür.²² Günümüz Türkiye'sinde İran İslam Devrimi'ne ve onun

¹⁷ Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 24; Filiz Demirci, *Ca'ferîlerin Dinî Örf ve Âdetleri Iğdır Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Erciyes Üni. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2006, s. 7.

¹⁸ Öz, *Mezhepler Tarihi Sözlüğü*, s. 514.

¹⁹ Hüseyin Perviz, Hâtemi, İstanbul 1938, üniversite mezunu, avukat.

²⁰ Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 20.

²¹ Bu yayınlara örnek olarak Girişim Dergisi'ni gösterebiliriz. Dergi hakkında bilgi için bkz. Ruşen Çakır, *Ayet ve Slogan*, İstanbul: Metis Yay., 2012, s. 155-59.

²² Geniş bilgi için bkz. Ömer Faruk Görçün, *1979 İran İslam Devrimi Sonrası Türkiye-İran İlişkileri*, İstanbul: Beta Yay., 2015, s. 78-85.

temelindeki İmâmiye Şîliği’ne sempati duyan iki grup Şiileşmekten, başka bir ifade ile de Ca’ferîleşmekten bahsedebiliriz. Bunlar: Ca’ferîleşen Sünnîler ve Ca’ferîleşen Alevîlerdir.²³

Yukarıda da temas ettiğimiz gibi İran Devrimi’nin dayandığı İmâmiye Şîliği’nin ve bu zemin üzerine kurulan siyasî oluşumların beyan ettiği fikirlerin iyice anlaşılmasıyla birlikte, diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de devrim hakkındaki görüşler yeniden belirlenmiştir. Bu yıllarda sınırlı sayıda bazı gruplar devrim hakkında olumlu kanaatlerini sürdürmüş, hatta ilgilerini daha da artırmıştır. Türkiye’de İran’a ve onun siyasî rejimine hayranlık duyan, radikal görüşlere sahip, “İrancılar” olarak ifade edilen bu grup, esas itibarıyla tamamen Sünnî kökenlidir. Zaten kendileri de doktriner manada İmâmiye Şîliği’ni kabul etmediklerini itiraf etmiş, sadece İmâmiye Şîliği’nin siyâsî yönünü desteklediklerini vurgulamışlardır. Kendilerini zaman zaman Hizbullâhi, İslamî Direniş ve Hatt-ı İmâmî gibi isimlerle tanıtan bu gruplar Selam Gazetesi, İstiklal, Şehâdet, İslamî Davet, Tevhid, İslami Düşünce adıyla bazı dergiler çıkarmış ve yayınlarında imâmet, rehberiyet, ulul-emr ve İslamî yönetim gibi konuları sıkça işlemiştir.²⁴ Öte yandan aynı çevreler Objektif, Akademi, Endişe gibi bazı yayınevleri kurmuş ve devrim lideri Humeynî başta olmak üzere devrimin önemli fikir önderlerinden sayılan Ali Şeriatî, devrimin üst düzey kadrosunda yer alan Mutahharî ve İran’ın bugünkü lideri Seyid Ali Hameney gibi devrim öncülerinin eserlerini Türkçe’ye tercüme edip neşretmiştir.²⁵

Önceleri Hanefî veya Şâfiî iken sonradan Ca’ferî mezhebini tercih edenler Ca’ferî fıkhnı daha doğru ve inandırıcı bulduklarını ifade etmektedirler.²⁶ Ancak Türkiye’de bu grupta yer alan kişiler hatırı sayılır bir sayıda değildir. İlyas Üzüm “İnanç Esasları Açısından Türkiye’de Ca’ferîlik” isimli çalışmasında Türkiye’deki İran İslam Devrimi’nden etkilenmiş Sünnî vatandaşların, Ca’ferîlerin fikri liderleri konumundaki kişilerle görüşmelerde bulunduğunu ve bu grubun fikhî manada mezhep değiştirmedini ifade etmiştir. Ayrıca Üzüm, bunların îtikâdî ve siyasî bakımdan mezhep kalıplarını aştıklarını, bu noktada İran İslam Devrimi’ni tasvip ettiklerini, imâmet anlayışında Şiî telakkiyi Sünnî telakkiye

²³ Ayşen Baylak, *Visibility Through: Ca’ferî/Shiite Community in Turkey*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bil. Ens., İstanbul 2009, s. 43.

²⁴ Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslâmî Akımlar*, İstanbul: Klasik Yay., 2015, s. 289.

²⁵ Geniş bilgi için bkz. Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 85.

²⁶ Necati Çabuk.

göre daha aktif ve daha canlı gördüklerini, bu bakımdan İmâmiye'deki imâmet anlayışını ana hatlarıyla tercihe şayan bulduklarını dile getirmiştir.²⁷

İran İslam Devrimi'nin başarıyla sonuçlanmasından sonra İran'da resmî ya da resmî çevrelere yakın bazı kişiler, Türkiye'de bir taraftan İslam'ın siyasî yönünü öne çıkaran birtakım gruplarla ilişki içinde bulunmuş, bir taraftan da Alevî kökenli vatandaşlara yaklaşıma özen göstermiştir. Örneğin o günlerde sabah ve akşam günde iki kez yayın yapan İran radyosu Türkçe servisi, birçok yayınında Türkiye'deki Alevîlerin tarihi bir ihmâle uğradıklarını işlemiş ve onlar için adına "Gerçek Alevîlik" dedikleri, Ca'ferîliğe çağıran programlar yapmıştır. Hatta bu radyo İmâmiye Şiîliği ve devrimle ilgili Türkçe'ye çevrilen kitapları Alevî vatandaşlarımızın yaşadığı bölgelere ücretsiz olarak ulaştırmaya çalışmıştır. Ayrıca bu yıllarda Maraş, Adana ve Çorum gibi yerleşim yerlerinde yaşayan Alevî kökenli öğrenciler, İran'a götürülerek eğitilmiş²⁸ ve Alevîleri irşat etmek için oluşturulmuş bir grup, tamamen Alevîlere hitap etmek üzere "Aşura" isimli bir dergi çıkarmıştır. Bu dergide Alevî kültürü ile beraber İran'daki Ca'ferîlik mezhebinin esasları sunulmaya çalışılmıştır.²⁹

Günümüzde başta İstanbul, Ankara ve Çorum gibi şehirlere yaşayan Alevîlerden bazılarının itikâdi ve siyasî olarak İran'ın devlet mezhebi olan Ca'ferîliğe ilgi duyduğu ve bu mezhebe tâbi oldukları bilinmektedir. Türkiye'de Alevîlikten Ca'ferîliğe geçenlerin sayısında hatırı sayılır bir artış olduğu gözlenmektedir. Zaten Türkiye'de en fazla Şiîleşmeye mâruz kalan grup, Alevîler olmaktadır. Türkiye'deki müteşeyyî grupları içerisinde çoğunlukla Ca'ferîliğe geçenler Alevîlerdir. Bu da hem Alevîler ile Ca'ferîlerin Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisinde birleşmelerinden hem de Ca'ferîlerin Alevî vatandaşların Ca'ferîleşmesi için yoğun gayret sarf etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu iki grubun aralarındaki Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve Oniki İmam gibi birtakım ortak değerler sayesinde bütünleştirilmesi planlanmaktadır. Araştırmamız neticesinde tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkiye'deki müteşeyyî gruplar, Ca'ferîlerin en tepede temsil edildiği iki gruptan biri olan "Kevser Grubu"nun faaliyet gösterdiği alan içerisinde. Nitekim Türkiye'deki tüm müteşeyyîler daha çok Kevser grubu Ca'ferîleri tarafından desteklenmektedir.³⁰ Müteşeyyîlerin

²⁷ Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 22.

²⁸ Mehmet Saray, *Türk İran İlişkileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 2006, s. 98.

²⁹ Baylak, *Ca'ferî/Şiite Community in Turkey*, s. 45; Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 23.

³⁰ Türkiye'deki Ca'ferîler Zeynebiye ve Kevser Grubu diye iki büyük grup tarafından temsil edilmektedir. Zeynebiye grubu, Azeri-Ca'ferîlerden oluşan, Kevser Grubu'na göre daha ılıman ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile iyi ilişkileri olan bir gruptur. Kevser Grubu ise radikal ve daha çok İran misyonerliği yapan bir gruptur. Türkiye'deki müteşeyyî dediğimiz sonradan

Türkiye’deki en önemli temsilcileri ise Çorum Ehl-i Beyt Vakfı İsmiyle örgütlenmiş olan yapıdır.

2. YERLEŞİM YERLERİ VE NÜFUSLARI

Türkiye’de yaşayan vatandaşların etnik kökenleri ve mensup oldukları mezhepleri hakkında nüfus istatistikleri yapılmadığından ülkemizdeki Ca’ferîlerin sayısını tam olarak belirlemek mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye’de yaşayan Ca’ferîlerin günümüzdeki sayıları konusunda verilen bilgiler Ca’ferîlerin din ve mezhep önderlerinin verdiği sayıya ve mülakatlar sırasında edinilen tahmini sayılara dayanmaktadır. Dolayısıyla bu sayılar kesinlik ifade etmemektedir.

Türkiye’deki Ca’ferîlerin sayıları hakkında yapılan araştırmalarda birbirinden farklı rakamlar zikredilmektedir. Örneğin; Üzüm, 1993 yılında yaptığı çalışmada Türkiye’de Müslüman nüfusunun %1’inin, yani 1-1,5 milyonunun Ca’ferîler olduğunu söylemiştir.³¹ Namık Kemal Zeybek TBMM’nin 2010 yılı raporuna dayandırarak bu sayının 3 milyon olduğunu belirtmiştir.³² Konu ile ilgili yapılmış bazı çalışmalarda ise sayılarının 1 veya 1.5 milyon olduğu zikredilmiştir.³³ Bununla birlikte İstanbul Halkalı Zeynebiye Camii Ahondu Azeri-Ca’ferîlerinin lideri Selahadin Özgündüz ile Âlulbeyt Vakfı Halkla İlişkiler Müdürü Bahri Aymaz Türkiye’de yaşayan Ca’ferî vatandaşların sayısı hakkında 3 milyon rakamını vermektedir.³⁴ Bizim mülakatlar sırasında görüşme yaptığımız bazı Ca’ferî vatandaşlar ise sayılarının Türkiye’de 3 milyondan daha fazla olduğunu söylemişlerdir.³⁵

Ca’ferîler hakkında bu kadar farklı rakamların zikredilmesinin sebebi yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Türkiye’de yaşayan vatandaşların mensup olduğu mezhebin resmî olarak nüfus cüzdanlarına yazılmaması ve bu tür

Ca’ferîliğe geçenler bu grubun içerisinde. Bkz. Baylak, *Ca’ferî/Shiite Community in Turkey*, s. 54.

³¹ Üzüm, “Geleneksel İnançları Bağlamında Türkiyede Gayr-i Sünnî Kesimlerin İnanç Problemleri”, s. 301.

³² Bkz. http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/caferi-imamlar_515048 Erişim: 14.04.2016.

³³ Cemal Şener, *Türkiye’de Yaşayan Etnik Gruplar*, İstanbul: Etik Yay., s. 60; Baylak, *Ca’ferî/Shiite Community in Turkey*, s. 34.

³⁴ Bahri Aymaz, İstanbul 1965, lise mezunu, Alulbeyt Vakfı halkla ilişkiler müdürü. Ayrıca bkz. Albayrak, “Dini Gruplar Bağlamında Ca’ferîlik”, s. 113.

³⁵ Hüseyin Perviz Hâtemi; Umut Ayhan, İğdır 1996, üniversite öğrencisi; Uğur Çiyukli, İğdır 1996, üniversite öğrencisi; Necati Çabuk. Ayrıca bkz. <http://www.21yyte.org/tr/fikir-tanki/1953/turkiyede-caferi-siilerin-konumu-ve-iliskileri>, Erişim: 25.10.2015.

bilgilerin mülakatlar vasıtasıyla elde edilmeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Konu ile ilgili yapılan mülakatlarda ortaya çıkan durum ise genellikle sağlıklı sonuçlar vermemektedir. Nitekim Türkiye'deki Ca'ferîler kendilerini olduklarından fazla göstermek istedikleri için sayılarını yüksek göstermekte; muhalif olan vatandaşlar da onların sayısını gerçekte olduğundan daha aşağı göstermek istemektedirler.

Çorum'da yaptığımız mülâkatlardan yola çıkarak, bizim tespitimize göre Türkiye'de 3 milyon Ca'ferî vatandaşın bulunduğu bilgisi doğru bir tahmin olarak gözükmemektedir. Çünkü Ca'ferîlerin sayısı hakkında 3 milyon rakamını verenlerin, bu sayının içerisine Alevîleri de katarak verdiklerini düşünmekteyiz.³⁶ Kanaatimize göre Türkiye'de Ca'ferî nüfus hakkında söylenebilecek en mâkul tahmin İstanbul ve Türkiye ortalamasında en fazla % 1-2 oranında Ca'ferî vatandaşın olduğudur. Bu da günümüzde yaklaşık olarak 1,5 veya 2 milyon³⁷ gibi bir rakama tekâbül etmektedir.

Türkiye'de Ca'ferîlere ait 300 kadar cami olduğu bilinmektedir. Ca'ferî camilerinde görev yapanlara Azeri-Ca'ferîler şeyh, molla ve Ahond demektedir, Ca'ferîleşen Alevîler ise imam veya hoca ismini kullanmaktadır. Ahond bu sıfatların hepsinden üst bir sıfattır. Türkiye'deki Ca'ferî hocalar İran, Irak ve Suriye'de bulunan eğitim merkezlerinde öğrenim görmektedirler.³⁸ Özellikle İran'ın Kum, Tebriz ve Meşhed gibi şehirleri bu merkezlerin en gözde olan yerleridir. Ancak Irak'taki iç karışıklıklar sebebiyle günümüzde hiç kimse Irak'taki eğitim merkezlerine gitmemektedir. Şu anda halen bu merkezlerde Türkiye'den 300 ila 500 civarında öğrenci okuduğu söylenmektedir.³⁹ Bu öğrenciler yaklaşık olarak bu merkezlerde 10-12 yıl eğitim aldıktan sonra Türkiye'ye dönüp buldukları bölgenin Ca'ferîlerine ait camilerinde görev yapmaktadır.⁴⁰ Türkiye'deki Ca'ferî camileri Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı değildir. Bu camilerde imamlık yapan hocalar, mollalar veya ahondlar maaşlarını devletten değil, buldukları bölgedeki Ca'ferîlere ait vakıftan ya da dernekten

³⁶ Amasya Ca'ferîlerinin dernek başkanı Kemal Kılıç Türkiye'deki bütün Alevîleri potansiyel olarak Ca'ferî gördüklerini söyleyerek Türkiye'deki Ca'ferîlerin nüfusu hakkında 3 milyonun bile doğru olmadığını; sayılarının 15-20 milyon olduğunu söylemiştir.

³⁷ Çorum Ehl-i Beyt Vakfı basın sözcüsü Teoman Şahin'le yaptığımız görüşmede Şahin "Türkiye'deki Ca'ferîler hakkında söylenen 3 milyon rakamının abartılı olduğunu, eğer samimi olunacaksa bu rakamın 1,5 veya 2 milyon olduğunu" söylemiştir.

³⁸ http://uludivan.de.tl/22-Temmuz-ve-Alevilik-_7.htm. Erişim: 02.09.2015.

³⁹ Teoman Şahin.

⁴⁰ <http://www.21yyte.org/tr/fikir-tanki/1953/turkiyede-caferi-siilerin-konumu-ve-iliskileri>, Erişim: 25.10.2015. Ayrıca bkz. Yavuz Yıldız, *Gebze Ca'ferî Toplumunun Sosyo-Kültürel Yapısı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üni. Sos. Bil. Ens. İstanbul 2009, s. 46-47.

almaktadır. Vakıf ve dernekler ise Ca’ferî mezhebinin kendi amelî sistemi içerisinde oluşturulan zekât ve humus gibi gelir kaynaklarından topladıkları paralarla cami görevlilerine ödeme yapmaktadırlar.⁴¹ Diyanet İşleri Başkanlığı Ca’ferîlere ait camilerde görev yapan imamların sadece sigorta primlerini ödemektedir.⁴²

Türkiye’de Ca’ferîlerin yaşadığı illerin başında Iğdır ve Kars şehirleri gelmektedir. Iğdır ve Kars Türkiye’deki Ca’ferîliğin merkezi konumundadır. Zaten Ca’ferîlik Türkiye’ye, diğer şehirlere göç etmek suretiyle bu iki merkezden yayılmıştır. Türkiye’deki Ca’ferîlerin diğer bölgelere göç etmeden önce yoğun olarak yaşadıkları iller ve bağlı oldukları ilçeleri Iğdır, Aralık, Tuzluca, Kars, Akkaya, Arpaçay ve Taşlıçay’dır. 1970’li yılların başlarında büyük çoğunluğu Kars ve ilçeleri, Ardahan, Iğdır, Ağrı’nın Iğdır’a komşu olan bölgeleri ile Erzurum ili sınırları içerisinde yaşayan Ca’ferîler, köyden kente göç sürecinde İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük sanayi şehirlerine taşınmışlardır.⁴³ Daha sonraları ise ekonomik sebeplerden dolayı Türkiye’nin değişik bölgelerine dağılmış ve oralara yerleşmişlerdir. Günümüzde Türkiye’de Ca’ferî nüfusunun en yoğun olarak görüldüğü şehirler ve ilçeler ise İstanbul-Halkalı, İzmir-Tire, Bursa, Manisa-Turgutlu, Aydın-Söke, Çorum, Kocaeli, Çayırova, Ankara-Keçiören, Ankara-Sincan ve Kırıkkale’dir.⁴⁴

2.1. Iğdır

Iğdır, ülkemizin en doğusunda, Nahcivan, Ermenistan, Azerbaycan ve İran ile komşu olma özelliğine sahip ender bir ilimizdir. Ayrıca Iğdır, tarihsel süreçte Safevîlerle yaşanan mücadeleler sebebiyle Şiîlik etkisine en fazla mârüz kalmış şehirdir.⁴⁵ Bugün Iğdır’da Aşiret denilen Kürtler, Terekeme denilen Karapapaklar, Ahıska’dan gelen Ahıskalılar, sayıları az da olsa Bulgaristan’dan gelen göçmenler, diğer şehirlerden gelip buraya yerleşmiş Osmanlılar (Hanefîler) denilen vatandaşlar ve il nüfusunun yüzde altmışını oluşturan, kendilerinden Azerî diye bahsedilen Azerî Türkleri yaşamaktadır.⁴⁶ Burada yaşayan Azerî

⁴¹ Kıyasettin Koçoğlu, “Mezhepsel Çoğulculuğun Yaşandığı Ortamlarda Dini Hayatta Karşılaşılan Problemler ve Vâizlik-Iğdır Örneği”, *Vaaz ve Vâizlik Sempozyumu*, Ankara: DİB. Yay., 2011, s. 637.

⁴² Bu bilgi Çorum İl Müftülüğü’nden alınmıştır. Çorum’da yapılan uygulama bu şekildedir.

⁴³ Mutlu, *Ca’ferîlik*, s. 80.

⁴⁴ Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 27; Öztürk, *Ca’ferîlik*, s. 17; Albayrak, “Dini Gruplar Bağlamında Ca’ferîlik”, s.113; Baylak, *Ca’ferî/Shiite Community in Turkey*, s. 34.

⁴⁵ Metin Tuncel, “Iğdır”, *DİA*, c. 19, İstanbul 1999, s. 79-80.

⁴⁶ Koçoğlu, “Iğdırda Yaşayan Aşura”, *Milel ve Nihal Dergisi*, Ankara 2011, c. 8, sayı 3, s. 153; Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 84; Filiz Demirci, *Ca’ferîlerin Dini Örf ve Âdetler Iğdır Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üni. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2006, s. 7.

Türkleri 1878 Osmanlı-Rus Harbi ve 1914'te yapılan Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kafkasların çeşitli bölgelerinden gelmişlerdir.⁴⁷

Türkiye'deki Ca'ferî nüfusunun en yoğun ili ve Ca'ferîliğin ana merkezi Iğdır olduğu için bu ilimizde devlet üniversitesi bünyesinde "Ca'ferîlik Uygulama ve Araştırma Merkezi" adıyla kurulmuş bir araştırma merkezi bulunmaktadır.⁴⁸ 2006 yılında yapılan bir araştırmada yaklaşık olarak 2/3'lik oranda Ca'ferî nüfusuna sahip olan Iğdır'da 40.000 civarında Ca'ferî vatandaşlarımız yaşadığı zikredilmiştir.⁴⁹ Şu anda Iğdır'da yaşayan Ca'ferî vatandaşların sayısı hakkında ise mülakat yaptığımız Iğdır'da yaşayan bazı Ca'ferîler, 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan seçimlerde Iğdır merkezin 75.000 seçmene sahip olduğunu, bunlardan en az 42 binin Ca'ferîler olduğunu, dolayısıyla Iğdır'da yaşayan Ca'ferîlerin sayısının 60.000 olabileceğini söylemiştir.⁵⁰

Ca'ferîlerin Iğdır Merkez'de Diyanet'e bağlı olmayan 15, ilçe ve köylerin toplamında ise 50'den fazla camileri bulunmaktadır. Bu camilerden merkezde bulunan bazılarının isimleri: Ehl-i Beyt Camii, Hz. Hüseyin Camii, Sahibu'z-Zaman Camii, Sürmeli Camii, Hacı Hacer Camii, Iğdır Mava Camii, Hacı Nizameddin Camii, Hacı Nebi Camii, İmam Rıza Camii, Meşhed-i Celil Camii, Celil Türkoğlu Camii ve İmam-ı Sâdık Camii'dir.⁵¹

Iğdır'ın Aralık ilçesinde yaşayan vatandaşların neredeyse tamamı Azerî Ca'ferîlerden oluşmaktadır. Hatta Iğdır'ın Aralık ilçesi Türkiye'de ilçe konumunda Ca'ferîliğin homojen bir yapı arz ettiği tek ilçesidir diyebiliriz. Buradaki camiler, Hasanabad Camii, Göğ Camii ve Merkez Karasu Camii'dir.⁵² Üzüm, 1993 yılı itibariyle ilçe merkezinde en çok 500 kişi civarında Sünnî vatandaşın olduğunu, ilçeye bağlı 23 köy olduğunu, ilçenin ancak 5 köyünde

⁴⁷ Peter Alford Andrews, çev. Mustafa Köpüşoğlu, *Türkiye'de Etnik Gruplar*, İstanbul: Tüm Zamanlar Yay., 1992, s. 98.

⁴⁸ Bkz. <http://www.igdir.edu.tr/caferilik-uygulama-ve-ara%C5%9Ft%C4%B1rma-merkezi#> Erişim: 15.03.2016.

⁴⁹ Abdulkadir Yeler, *Türk Toplumunda Ca'ferîler (İstanbul Halkalı Örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üni. Sos. Bil. Ens., İstanbul 2006, s. 29.

⁵⁰ Umut Ayhan; Uğur Çiyukli. Mülakat kişilerimizin verdiği rakamlar Yüksek Seçim Kurulu'nun 2011 yılındaki seçmen sayıları ile örtüşmektedir. Ayrıntılar için bkz. <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/SecmenSandik2011.htm>. Erişim Tarihi: 15.03.2016.

⁵¹ Bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017. Ayrıca bkz. Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 85.

⁵² Abdullah Koç, *Iğdır'da Ca'ferîlik*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üni. Sos. Bil. Ens., İzmir 2010, s. 82-88; Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 87.

Azeri-Ca’ferî bulunduğunu ve bunların nüfusunun yaklaşık 1.500 olduğunu ifade etmiştir.⁵³ Abdulkadir Yeler ise 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçe nüfusunun % 19 oranında arttığını ve buna göre de ilçede 600 kişi civarında Sünnî vatandaşın, 7.500 civarında da Ca’ferî vatandaşın olduğunu söylemiştir.⁵⁴

Iğdır’a bağlı başka bir ilçe olan Tuzluca’nın nüfusunun yarısı Ca’ferîdir. İlçeye bağlı 83 köyün yarıya yakınında Ca’ferîler bulunmaktadır. Yeler, 2000 yılı nüfus sayımlarını baz alarak, ilçenin nüfus artış hızını da hesap ederek Tuzluca merkezde tahmînen 4.000 civarında, köylerinde ise 7.000 civarında Ca’ferî vatandaşın bulunduğunu söylemiştir.⁵⁵ Ayrıca Tuzluca İlçe merkezinde Orta Mahalle Camii adında buradaki Ca’ferîler tarafından yaptırılan büyük bir cami vardır.⁵⁶

2.2. Kars

Kars ve çevresinde yaşayan Azeri-Ca’ferîlerin büyük bir kısmı, 1918-1925 nüfus mübadelesinden sonra Ermenistan’dan gelen vatandaşlardan oluşmaktadır. Bunun yanında yerli halktan da sonradan Ca’ferî mezhebine geçenler vardır. Kars Türkiye’nin Ca’ferî nüfus bakımından Iğdır’dan sonra ikinci sırada yer alan ilimizdir. Nitekim yapılan bazı araştırmalarda il merkezinin 1/3’ünün Ca’ferî olduğunun tahmin edildiği ifade edilmiştir.⁵⁷

Kars’ta il nüfusunun yaklaşık üçte birini teşkil eden Ca’ferîlerin 2010 yılı verilerine göre nüfusları 26.000 civarındadır. Bu rakamın günümüzde 28.000 olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁸ Buradaki Ca’ferîlerin en yoğun olduğu yerler, Yeni Mahalle ile İstasyon Caddesi’dir. Buradaki Ca’ferîlerin gittikleri camiler ise Yeni Mahalle’deki Ehl-i Beyt Işıklı Camii ve İstasyon Caddesi’ndeki Hz. Ali Çarşı Camii’dir.⁵⁹

Kars’ın Akyaka ilçesi, küçük bir yerleşim yeridir. Sünnîlerle Ca’ferîlerin iç içe yaşadıkları bu ilçede Ca’ferîler Sünnîlere oranla daha azdır. Buradaki Ca’ferîlerin tamamına yakını Azerbaycan ve Kafkasya göçmenidir. 1993 yılında

⁵³ Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 87.

⁵⁴ Yeler, *Türk Toplumunda Ca’ferîler*, s. 29.

⁵⁵ Yeler, *Türk Toplumunda Ca’ferîler*, s. 30.

⁵⁶ Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 88.

⁵⁷ Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 24; Yeler, *Türk Toplumunda Ca’ferîler*, s. 30; Hüseyin Doğan, “Kars Ca’ferîlerinde Dinî İnanç ve Pratikler”, *e-makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 10, sy.1, s. 116.

⁵⁸ Doğan, “Kars Ca’ferîlerinde Dinî İnanç ve Pratikler”, s. 116.

⁵⁹ Bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017.

yapılan bir araştırmaya göre 25 kadar köyü olan Akkaya'da 9 Ca'ferî köyü bulunmaktadır. Diğer köylerde Ca'ferîler ile Sünnîler birlikte yaşamaktadır. Yine 2000 yılında yapılan bir araştırmada 3.800 kişi civarında Ca'ferînin bu ilçede yaşadığı bilgisi verilmiştir.⁶⁰ İlçe merkezinde İstasyon Mahallesi'ndeki Haydariye Camii buradaki Ca'ferîlerin en çok gittikleri en büyük camidir.⁶¹

Kars'a en yakın ilçe olan Arpaçay, merkezinde az sayıda Ca'ferî olmasına karşılık, köylerinde daha çok Ca'ferî vatandaş bulunan bir ilçedir. 2000 yılında yapılan araştırmada Arpaçay köylerinde 3.000 civarında Ca'ferînin yaşamakta olduğu ifade edilmiştir. Buradaki Ca'ferîlere ait köy camileri Bacioğlu, İbişküy, Kayadöven, Meydancık, Taşdere, Başgedikler, Yalçınlar, Yağkesen camileridir.⁶²

2.3. Ağrı

Ağrı'da ağırlıklı olarak Ca'ferîlerin yaşadıkları yer Taşlıçay ilçesidir. İlçe merkezinde yaşayan halkın yarıya yakını Azeri kökenli Ca'ferîlerdir. İlçede Ehl-i Beyt Camii isminde büyük bir Ca'ferî camisi vardır. Öte yandan Taşlıçay ilçesine bağlı sadece iki Ca'ferî köyü vardır. Buradaki camiler ise, Yassıkaya ve Yukarı Taşlıçay Köyü camileridir.⁶³

2.4. İstanbul

1970'li yıllarından sonra Kars ve Iğdır illerinden göçen Ca'ferî vatandaşların en yoğun olarak buldukları şehir İstanbul'dur. Türkiye'nin doğusundan göç ederek İstanbul'a yerleşen Ca'ferîler dinî-mezhebî ihtiyaçlarını kendi âlimlerinden karşılamak için İstanbul'da belli bir kalabalık oluşturdukları her bölgede cami yapmaya girişmişler ve bunun sonucunda da çok sayıda cami inşa etmişlerdir.⁶⁴

İstanbul'da Ca'ferîlerin en yoğun olduğu bölge İkitelli-Halkalı bölgesidir. Her yıl Azerî-Ca'ferîlerinin büyük bir kalabalıkla Muharrem ve Aşure Günü'nde yaptıkları merasimlerle gündeme gelen Halkalı ve buradaki Zeynebiye Camii, ilk olarak 1978'lerde kurulmuştur. Bu bölgeye yerleşimin başlangıcı ise Iğdır ve Tuzluca'dan göçen Ca'ferîlere dayanmaktadır.⁶⁵

⁶⁰ Yeler, *Türk Toplumunda Ca'ferîler*, s. 30.

⁶¹ Doğan, "Kars Ca'ferîlerinde Dini İnanç ve Pratikler" s. 118.

⁶² Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 92; Yeler, *Türk Toplumunda Ca'ferîler*, s. 29; Doğan, "Kars Ca'ferîlerinde Dini İnanç ve Pratikler" s. 118.

⁶³ Bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017. Ayrıca bkz. Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 92.

⁶⁴ Baylak, *Ca'ferî/Shiite Community in Turkey*, s. 40.

⁶⁵ Orhan Türkdoğan, *Alevi-Bektâşi Kimliği*, İstanbul: Timaş Yay., 1995, s. 387.

İstanbul’da çeşitli ilçe ve semtlerde yaşayan Ca’ferîlerin nüfus sayılarının 500.000 olduğu iddia edilmektedir.⁶⁶ Bununla birlikte Üzüm, İstanbul’daki Ca’ferî camilerinin sayısının 1993 itibariyle 20’den fazla olduğunu belirtmiştir.⁶⁷ Orhan Türkdoğan bu rakamı biraz daha aşağı çekerek 15 olarak zikretmiştir.⁶⁸ Bölgede en son yapılan çalışmada Yeler, 2006 yılı itibarıyla camilerin sayısının 35-36 olduğunu tespit etmiştir.⁶⁹ Ca’ferî-Der başkanı Sinan Kılıç ise günümüzde İstanbul’da Ca’ferîlere ait mescid ve cami sayısının mahalle mescidleri ile birlikte 70 olduğunu ifade etmiştir.⁷⁰

Bu camilerin buldukları semtler içerisinde Kayışdağı Mahallesi ve Halkalı Aytaşı Mahallesi İstanbul’da özel bir öneme sahiptir. İstanbul’daki Ca’ferîlerin yoğun olarak gittikleri, kendi ifadeleri ile Ca’ferî camileri şunlardır: Valide Han Camii, Seyyit Ahmet Deresi Mescidi, Zeynebiye Camii, İmam-ı Ali Camii, Bahçelievler Merkez Camii, İmam Hüseyin Camii, Ebu Tâlib Camii ve Muhammediye Camii. Bunlardan başka İstanbul’da Zeytinburnu, Ortaköy, Yakacık, Tepebaşı, Esenyayla, Arnavutköy, Küçük Çekmece, Gülsuyu, Altınşehir, Mahmutbey gibi yerleşim bölgelerinde yine Ca’ferîlere ait birçok cami ve mescid bulunmaktadır.⁷¹ Bu camilerden en önemlileri Valide Han Camii ve Zeynebiye Camii’dir. Bunlardan Valide Han Camii, Eminönü’nde Mahmut Paşa Çakmakçılar Yokuşu’nda aynı adla isimlendirilmiş bir işyerinde kurulan camidir. Osmanlı Devleti bu camiyi İran’dan gelen Şîî tüccarlar ve Kafkasya’dan gelen Azerî Türkleri için tahsis etmiştir. Camide imamlık yapmış olanlardan biri de günümüzde Türkiye’deki Ca’ferîlerin önemli âlimlerinden biri olan Ahmed Sabri Hamedâni’dir.⁷² Bu cami, çevresinde yaşayan vatandaşlar tarafından daha çok “İranlılar Camii” olarak bilinmektedir. 1979 yılına kadar sıradan bir şîî camisi iken bu tarihten itibaren İran İslam Cumhuriyeti bu camiye farklı bir renk vermiş ve cami adeta devrimin İstanbul’daki merkezi haline gelmiştir. Daha sonraki yıllarda caminin amacı dışında kullanıldığını ileri süren devlet yetkilileri 1991’de

⁶⁶İlgili görüşler için bkz. <http://www.piryolu.com/forum/alevi-kulturu/67-turkiyedeki-caferiler.html> Erişim: 18.03.2015.

⁶⁷ Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 35.

⁶⁸ Türkdoğan, *Alevi-Bektâşi Kimliği*, s. 389

⁶⁹ Yeler, *Türk Toplumunda Ca’ferîler*, s. 32.

⁷⁰ Bkz. <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/03/erdogan-gulen-jaafaris.html> Erişim: 17.02.2016.

⁷¹ Baylak, *Ca’ferî/Shiite Community in Turkey*, s. 41.

⁷² Ahmed Sabri Hamedâni *Ca’ferî Mezhebi ve İmam Ca’fer Sâdık Buyrukları* isimli eserinin giriş kısmında bu caminin hem tarihi durumundan hem de burada görev yaptığı yıllarla ilgili bazı anılarından bahsetmektedir. Bkz. Ahmed Sabri Hamedâni, *Ca’ferî Mezhebi ve İmam Ca’fer Sâdık Buyrukları*, İstanbul: Kevser Yay., 2014, s. 11.

camiyi İranlılardan alarak Diyanet İşleri Başkanlığına bağlamıştır.⁷³ Halen bu camiye gelenlerin çoğu Ca'ferîlerdir ve bunlar burada namazlarını kendi fıkıhlarına göre kılmaktadırlar.⁷⁴

İstanbul'daki önemli Ca'ferî merkezlerinden biri de Zeynebiye Camii'dir. Bu cami Bakırköy ilçesi, Halkalı mevki, Aytaşı Mahallesi'ndedir. Günümüz Azerî-Ca'ferîlerinin Türkiye'deki merkezleri burasıdır. Caminin çevresinde oldukça fazla Ca'ferî vatandaş ikamet etmektedir. Buradaki Ca'ferî vatandaşların çoğunluğu ise Iğdır ve Tuzluca'dan göç ederek gelmiştir. Cami, bölgede yaşayan Ca'ferîlerin her türlü sosyal, kültürel ve sportif ihtiyaçlarını karşılayan bir külliye olarak inşa edilmiştir. Zeynebiye Camii yöneticileri vatandaşlar için "Alemdar" isimli mezhebî yayın yapan haftalık bir gazete çıkarmışlardır. Bu gazetede Ca'ferî mezhebi ile ilgili sesli ve görüntülü neşriyat yapılmış ve hazırlanan programlarla Ca'ferîliğe ait anlayışlar Türk toplumundaki diğer vatandaşlara ulaştırılmaya çalışılmıştır.⁷⁵

Zeynebiye Camii bünyesinde toplanan Ca'ferîler, karate, taekvando ve judo gibi uzak-doğu sporlarının yarı sıra amatör kümede mücadele eden İFA Spor isimli futbol kulübünde sportif faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ayrıca kulübün maçları cami cemaatine ilan edilmekte, takımın desteklenmesi, maçlar için stada gidilmesi gibi bir takım çalışmalar Zeynebiye Camii imamları tarafından cami cemaatine telkin edilmektedir.⁷⁶

Günümüzde bu camiyi dünyanın birçok yerinden gelen Şii'lerin önemli isimleri ziyaret etmektedir. Caminin imamlığını yapan Selahattin Özgündüz, buradaki Ca'ferîler tarafından sadece bir imam olarak değil, aynı zamanda Türkiye'deki bütün Ca'ferîlerin rehberi, lideri olarak gösterilmektedir.⁷⁷ Zeynebiye Grubu dediğimiz Halkalı'daki Azerî-Ca'ferîler Türkiye'de daha çok Kerbela, Muharrem ve Aşura-Mâtem programlarını icra etmede ön plana

⁷³ Hamedâni, *Ca'ferî Mezhebi*, s. 10-11; Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 94.

⁷⁴ Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 94.

⁷⁵ Bkz. http://www.zeynebiye.com/zeynebiye_k83.html Erişim: 10.03.2016.

⁷⁶ İFA Spor Klubu hakkında Ca'ferîlere ait internet sitesinde Zeynebiye Camii camiasının gençleri tarafından 1980 yılında kurulduğu ve ilk zamanlardaki adının 'Aytaç Spor' olduğu bilgisi verilmektedir. Kulüple ilgi olarak ayrıca Azerî-Ca'ferîlerinin potansiyelini, duruşunu, milli ve manevi değerlere olan bağlılığını ve güzel ahlakını çevresine gösteren ve bu anlamda öncülük ettiği, bütün bu misyonları yerine getirmeyi vazife edindiği ve bunu taahhüt ettiği manasında 'İFA' adını aldığı bilgileri verilmektedir. Zeynebiye Camiasının bir kurumu ve kuruluşu olma bilinci ve bu hassasiyetiyle hareket ettiği söylenen kulübün, Türkiye'deki birçok sportif müsabakalarda ödüller aldığına da yine burada değinilmektedir. Geniş bilgi için bkz. <http://www.ifaspor.org/hakkimizda.php>. Erişim: 15.03.2016.

⁷⁷ Üzüm, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 95-96.

çıkılmaktadır. Bunlar özel olarak yetiştirdikleri tiyatro ve temsil gruplarıyla Türkiye’de Ca’ferîlik mezhebinin tanıtılmasında önemli bir rol üstlenmektedirler.⁷⁸

2.5. Kocaeli

Kocaeli ili Türkiye’de Ca’ferîlerin nüfus bakımından kalabalık oldukları şehirlerdendir. Gebze, Darıca ve Çayırova gibi üç ayrı yerleşim yerinde yaşayan Ca’ferîlerin nüfusları yaklaşık olarak 10.000 veya 11.000 civarındadır.⁷⁹ Ağırlıklı olarak Kars, Ağrı-Taşlıçay ve Iğdır’dan bu bölgeye yerleşen Azeri-Ca’ferîler taklid mercii olarak Irak’ta bulunan Ayetullah Ali Sistânî’ye bağlıdır.⁸⁰

Ca’ferîlerin Kocaeli’nde Türcev isminde bir vakıfları ve 4 adet camileri bulunmaktadır.⁸¹ Bu camiler: Gebze’de Mustafa Paşa Mahallesi’nde bulunan Muhammediye Camii, Darıca’da Osman Gazi Mahallesi’nde bulunan Ensar Camii ve Hicret Camii, son olarak da Çayırova Güzeltepe Mahallesi’nde bulunan Hz. Ali Camii’dir.⁸²

2.6. Ankara

Türkiye’de Ca’ferîlerin yoğun olarak bulunduğu yerlerden biri de Ankara’dır. Kars ve Iğdır şehirlerinden göçle gelen Ca’ferîler, Ankara’ya 1950’lerden sonra gelmeye başlamış ve gecekondu bölgelerine yerleşmişlerdir.⁸³ Ankara’nın çeşitli ilçe ve semtlerinde birçok camileri bulunan Ca’ferîlerin buradaki önemli merkezleri Keçiören’dir. Keçiören’deki Ca’ferîler genel olarak Kars, Arpaçay ve Arpaçay’ın köylerinden göçle gelenlerden oluşmaktadır. 2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre burada yaklaşık olarak 4.500 Ca’ferî vatandaşımız bulunmaktadır.⁸⁴

Ca’ferîlerin Keçiören’de kendilerine ait iki tane camileri vardır. Bunlar: Etlük Yayla Mahallesi’ndeki Muhammediye Camii ve Kamil Ocak

⁷⁸ Geçmişten günümüze Zeynebiye Camii ve Azeri-Ca’ferîleri hakkında bir video izlemek için için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=7hVu-i-RTdg> Erişim: 02.03.2016.

⁷⁹ www.ehlibeytder.com/caferilik/turkiyede-caferilerin-ilk-ve-tek-resmi-vakfi-h713.html Erişim: 03.06.2015.

⁸⁰ Yıldız, *Gebze Ca’ferî Toplumu*, s. 45-46; Yeler, *Türk Toplumunda Ca’ferîler*, s. 36.

⁸¹ Vakıf hakkında bilgi için bkz. <http://www.turcav.org>, Erişim: 05.10.2015.

⁸² Yıldız, *Gebze Ca’ferî Toplumu*, s. 47.

⁸³ Albayrak, *Ca’ferîlerde Dîni ve Sosyal Hayat*, s. 82.

⁸⁴ Albayrak, *Ca’ferîlerde Dîni ve Sosyal Hayat*, s. 83.

Mahallesi'ndeki Allah-u Ekber Camii'dir.⁸⁵ Bunlardan başka Ca'ferîlerin Ankara Çankaya'da Ehl-i Beyt Camii isminde bir tane daha camileri vardır.⁸⁶

2.7. İzmir

İstanbul ve Ankara'dan başka Ca'ferîlerin ağırlıklı olarak doğu bölgelerinden göçle 1970'lerden sonra yerleştikleri batıdaki bir başka ilimiz de İzmir'dir. İzmir'in çeşitli yerlerinde dağınık bir şekilde oturan Ca'ferîlerin göç ettikleri yerler Bayraklı, Bornova ve Pınarbaşı semtleridir. Ca'ferîlerin burada sürekli olarak gittikleri üç tane camileri vardır.⁸⁷ Bunlar, Cengizhan Mahallesi'ndeki Bayraklı Ehl-i Beyt Camii, Pınarbaşı Gürpınar Mahallesi'ndeki Esenyayla Ehl-i Beyt Camii ve Bornova Mevlana Mahallesi'nde İmam Ca'fer-i Sadık Camii'dir.⁸⁸

2.8. Bursa

Gerek Bursa'nın merkezinde gerekse de Bursa'nın bazı ilçelerinde küçük gruplar halinde yaşayan Ca'ferîler bulunmaktadır.⁸⁹ Çorum'da yaşayan Ca'ferîleşen Alevî vatandaşlardan edindiğimiz bilgilere göre Bursa'da Ca'ferîlere ait iki adet cami bulunmaktadır. Bu camiler Osmangazi Dikkaldırım Mahallesi'ndeki Ehl-i Beyt Camii ve Yıldırım semtinde bulunan Bursa İmam Hüseyin Camii'dir. Ayrıca burada yaşayan Ca'ferîlerin Ehli Beyt Derneği isminde bir de dernekleri vardır.⁹⁰

2.9. Manisa

Manisa ve Manisa'ya bağlı Turgutlu ilçesi de Türkiye'de Ca'ferîlerin az da olsa buldukları bir yerleşim yeridir. Burada Ca'ferîlere ait iki cami bulunmaktadır. Bunlar: Turgutlu'daki İmam Hüseyin Camii ve Manisa Merkez'deki Ehl-i Beyt Camii'dir.⁹¹ 1993 yılında yapılan çalışmada Turgutlu ilçe merkezinde 2.000 civarında Ca'ferî vatandaşın bulunduğu ifade edilmiştir. Fakat

⁸⁵ Albayrak, *Ca'ferîlerde Dinî ve Sosyal Hayat*, s. 83.

⁸⁶ Bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezeandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017.

⁸⁷ Üzümlü, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 98; Yeler, *Türk Toplumunda Ca'ferîler*, s. 36.

⁸⁸ Bkz. [www.zeynebiye.com/izmir-imam-cafer-i-sadik-camii-acildi-\(foto\)_d76727.html](http://www.zeynebiye.com/izmir-imam-cafer-i-sadik-camii-acildi-(foto)_d76727.html). Ayrıca bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezeandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017.

⁸⁹ Üzümlü, *Türkiye'de Ca'ferîlik*, s. 98; Yeler, *Türk Toplumunda Ca'ferîler*, s. 36.

⁹⁰ Bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezeandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017.

⁹¹ Bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezeandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017.

günümüzdeki durumları hakkında elimizde herhangi bir güncel bilgi bulunmamaktadır.⁹²

2.10. Çorum

Çorum ilindeki Ca’ferîler Türkiye’deki genel durumun aksine, Azeri kökenli olmayıp, 1979 İran İslam Devrimi’nden sonra Çorum Merkez Milönü Mahallesi’nde örgütlenerek Cemal Şahin ve oğlu Teoman Şahin önderliğinde Ca’ferîleşen Alevî vatandaşlarımızın oluşturduğu yaklaşık 250-500 kişilik bir gruptur.

Çorum’daki Ca’ferîleşen Alevîlerin Ali Üremiş, Özgür Arapoğlu ve Şenyurt Mahallesi’ndeki İmam Ali Mescidi’nde görev yapan Tekin Polat isminde üç tane hocaları vardır. Özgür Arapoğlu aslen Çorum Merkez’e bağlı Kızılbaş köyü olarak da bilinen Kertmebabaoğlu köyünden olup 14 yıl İran’ın Kum şehrinde Ca’ferîlik mezhebi üzerine eğitim görmüştür. Arapoğlu’nun Kur’an Tefsiri alanında İran’dan Yüksek lisans derecesinde diploması bulunmaktadır.⁹³ Tekin Polat, aslen Erzincanlı bir Alevî’dir ve o da 6 yıl İran’ın Kum kentinde eğitim gördükten sonra İmam Ali Mescidi’ne tayin edilmiştir. Bu imamlardan Ali Üremiş ise Ehl-i Beyt Vakfı Camii’nden emekli olmuştur. Üremiş, şu anda bir turizm şirketi işleterek buradaki Ca’ferîleşmiş Alevîleri İran, Kerbela, Meşhed ve Necef gibi ziyaret yerlerine götürme faaliyetleriyle uğraşmaktadır.

Ca’ferîleşmiş Alevîler, Çorum’da külliye şeklinde yaptırdıkları ve İran camilerine benzeyen çift minareli camilerinin yanı sıra bölgede yaptıkları irşat ve tebliğ faaliyetleri ile ön plana çıkmaktadır. Caminin avlusunda içerisinde üç bin eserden oluşan Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinde yazılmış Ca’ferî mezhebine ait eserlerin bulunduğu bir kütüphane, yaz aylarında çocuklara Ca’ferî inançlarının öğretildiği yaklaşık 50 kişilik bir sınıf, vakfın kadın kollarının toplandığı bir salon ve bir de çay ocağı bulunmaktadır. Caminin altında ise, 250 kişilik bir yemekhane ve aşevi ile birlikte morg, gasilhâne, seyahat minibüsü ve bir de cenaze taşıma aracı bulunmaktadır. Halka açık tam donanımlı yemekhanelerinde cenaze, mevlit, düğün, yıl yemeği ve Ramazan ayı iftarları verilmektedir. Morg ve gasilhanelerinde ise Ca’ferî fıkına göre cenazelerinin yıkanması ve kefenlenmesi işlemleri yapılmaktadır. Ayrıca vakfın bünyesinde, Emek Spor Kulübü, Alevî Âlimleri Birliği, Kadın kolları ve gençlik kolları faaliyetlerinin yürütüldüğü mekânlar bulunmaktadır.

⁹² Üzüm, *Türkiye’de Ca’ferîlik*, s. 98.

⁹³ Bkz. http://www.ehlibeytalimleri.com/ozgur-arapoglu-ile-roportaj_d477.html, Erişim: 04.06.2015.

2.11. Amasya

Amasya'daki Ca'ferîler Çorum'dakiler gibi Ca'ferîleşmiş Alevîlerden oluşan küçük bir gruptur. Bunlar kendilerini ifade ederken Ca'ferî kavramını özellikle kullanmamaktadır. Çünkü bu kavramın bölgedeki Alevî vatandaşlar için itici geldiğini düşünmektedirler. Bu yüzden kendilerini daha çok "Ehl-i Beytçiler" olarak tanıtmayı tercih etmektedirler. Kendilerine ait 2013 yılında kurdukları ve şu anda resmî olarak kayıtlı 23 üyesi bulunan Kur'an ve Ehl-i Beyt isminde bir dernekleri vardır.

Amasya Ca'ferîlerinin derneklerinde yönetici olarak görev yapan kişiler, Kemal Kılıç ve Abdülkadir Çuhacıoğludur. Bunlardan Kemal Kılıç, Alevî kökenli olup derneğin başkanlığını yürütmektedir. Abdülkadir Çuhacıoğlu ise önceden Sünnî iken sonradan Ca'ferîliğe geçmiştir. Sözümlü ettiğimiz bu iki kişi, aynı zamanda ilahiyat fakültesi mezunu olup Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Ayrıca Caferilik üzerine yazılmış basılmış kitapları bulunmaktadır. Cumartesi günleri toplanıp derneklerinde faaliyetler yapan Amasya Ca'ferîlerinin yaptıkları programlar genel olarak On iki İmam, Ehl-i Beyt büyüklerin doğum ve vefat programları ve Aşure programlarıdır.

Amasya Kur'an ve Ehl-i Beyt Derneği yöneticilerinin irşad ve tebliğ yaptıkları hedef kitle Çorum'da olduğu gibi bölgelerindeki Alevîlerdir. Nitekim dernek yöneticileri Amasya Merkez ve köylerinde bulunan cem evlerine gidip cemlere katılmakta ve orada bulunanlara "Gerçek Alevîlik" dedikleri Ca'ferîliği anlatmaktadır. Amasyalı Ca'ferîler, Çorum'daki Ca'ferîlerden farklı olduklarını, Teoman Şahin ve Özgür Arapoğlu'nun semah, cem ve saz gibi unsurları sapıklık olarak görmesine karşın, kendilerinin bunları yok saymadıklarını ve bunları bir kültür unsuru gördüklerini, dolayısıyla da Ca'ferîliğin içinde bu unsurların yaşatılabileceğini söylemektedirler. Ayrıca dernek yöneticileri Çorumlu Ca'ferîlerin kendilerine göre daha radikal olduğunu ifade etmektedirler.

Türkiye'deki hiçbir kuruluşla, dernekle ve vakıfla bağlantılarının olmadığını, Çorum'a bağlı bir teşkilat olmadıklarını söyleyen Amasya Ca'ferîleri yaptığımız mülakatlarda sadece Çorum Ehl-i Beyt Vakfı'nın tecrübelerinden faydalandıklarını söylemişlerdir. Amasyalı Ca'ferîler, Çorum Ehl-i Beyt Vakfı imamı Özgür Arapoğlu'nun zaman zaman derneklerine gelip programlar yaptığını da mülakatlarımız esnasında dile getirmişlerdir.⁹⁴

⁹⁴ Kemal Kılıç; Abdülkadir Çuhacıoğlu, Amasya 1963, üniversite mezunu.

2.12. Diğer Şehirler

Yukarıda saydığımız yerleşim merkezleri dışında Türkiye’de Muğla, Aydın, Yalova, Kırıkkale, Kırıkkale-Lüleburgaz, Kayseri, Tokat, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Adıyaman, Urfa, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Elazığ, Malatya, Denizli, Antalya, Adana gibi şehirlerde az sayıda da olsa Ca’ferîler bulunmaktadır. Bu illerin birçoğunda ise yine Ehl-i Beyt ve On iki İmam isimleri verilmiş Ca’ferîlere ait camiler bulunmaktadır.⁹⁵

Tokat’ta yaklaşık olarak 10-15 kişilik bir Ca’ferî grubu vardır. Sayılarının azlığından henüz bir dernekleşme ve cami açma faaliyeti içerisine girememişlerdir. Buradaki Ca’ferîler Muharrem ve Aşura gibi önemli gün ve geceleri ihya etmek için genellikle Çorum Ehl-i Beyt Vakfı Camii’ne gitmektedir. Mülakatlardan edindiğimiz bilgiye göre Tokat’ta yaşayan Ca’ferîler, Belediye eski başkanı Adnan Çiçek döneminde ilk defa halka açık İran, devrim ve Humeynî gibi konuları kapsayan bir resim ve fotoğraf sergisi açmışlardır. O dönemden sonra ise topluma açık bir faaliyet yapmamışlardır. 2016 yılının Muharrem ve Aşura programlarını ise Tokat’ta yaşayan Ca’ferîler 10 gün boyunca Tokat İl Müftülüğünden izin alarak Tokat Merkez Takyeciler Camii’nde geceleri toplanarak icra etmişlerdir.⁹⁶

Ca’ferîlere ait vermeye çalıştığımız bu tespitler Türkiye’deki Ca’ferîlerin toplu halde yaşadıkları bölgeler dikkate alınarak yapılmıştır. Bununla birlikte Türkiye’nin farklı bölgelerinde memurluk, öğrencilik, ticaret işletmeciliği gibi bazı sebeplerle dağınık halde yaşayan Ca’ferîler de bulunmaktadır. Özellikle İstanbul’u dikkate aldığımızda buraya göçle gelen Ca’ferîlerin toplu olarak belirli bölgelere yerleştiklerini ve yerleştikleri yerlerde mülk edindiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca hayata atılma safhasında olan gençler evlilik gibi durumlarda ailelerinden ayrılarak kendilerine ait bir eve yerleşmektedirler. Gençlerin yerleştiği yerler, büyük şehirlerdeki iş sorunu, konut sıkıntısı, kira bedeli gibi sebeplerle Türkiye’nin farklı il ve ilçelerine olabilmektedir. İşte bu sebeplerden dolayı da Türkiye’de yukarıda isimlerini verdiğimiz büyük Ca’ferî yerleşim yerleri dışında çok az sayıda Ca’ferî vatandaşların bulunduğu da bir gerçektir.

⁹⁵ http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/caferi-imamlar_515048 Erişim: 8.02.2016; Ayrıca bkz. <https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiehzandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494944551239/>. Erişim: 24.08.2017.

⁹⁶ Necati Çabuk; Tekin Polat. Tokat’ta icra edilen Muharrem ve Aşura programı için bkz. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100008307680453&fref=ts> Erişim: 17. 10. 2016.

3. TEŞKİLAT YAPILARI

Türkiye’de yaşayan Ca’ferîler mukallit konumunda olduklarından dolayı Ca’ferî mezhebi esaslarına göre zaruri olarak bir müçtehide bağlı olarak yaşamaktadır. Günümüzde Türkiye’de yaşayan Ca’ferîlerin bağlı bulunduğu bir müçtehit imam bulunmamaktadır. Türkiye Ca’ferîleri müçtehit olarak Irak ve İran’da bulunan dini liderlere bağlıdırlar.⁹⁷ Bu yüzden de gerçek manada Türkiye Ca’ferîlerinin liderlerinin burada olmadığını söyleyebiliriz.

Dinî liderleri Türkiye’de olmayan Ca’ferîler buna rağmen, buldukları her bölgede çeşitli dernekler ve vakıflar kurarak birbirleriyle olan sosyal ilişkilerini çok sıkı ve sağlıklı bir şekilde yürütmektedir. Türkiye genelinde son yıllarda geniş bir şekilde dernekleşme ve vakıf kurma faaliyetleriyle örgütlenme yoluna giden Türkiye Ca’ferîlerinin en az teşkilatlandıkları bölge Karadeniz bölgesidir.⁹⁸

Türkiye’deki Ca’ferîlerin teşkilatlanma biçimine bakıldığında en tepe noktada İstanbul Halkalı merkezli olan Zeynebiye Grubu ve yine İstanbul merkezli olan Kevser Grubu Ca’ferîleri görünmektedir. Bu iki grup genellikle Türkiye’de kendi sistematikleri içerisinde faaliyetleri yürütmekte ve zaman zaman birbirlerinden bağımsız olduklarına dair açıklamalarda bulunsalar da aslında aynı amaç için çalışmaktadır. Aralarındaki en bâriz fark, Kevser Grubuna ait hocaların, Ca’ferî fihhına ait eğitimi genel olarak İran’dan almaları ve ilim ve neşriyat alanında daha aktif olmaları; Zeynebiye Grubunun ise Irak’ı taklit merkezi kabul etmesi ve daha çok eğitim seviyesi Kevser grubuna göre biraz daha düşük, halk kitlelerinden oluşan Azeri-Ca’ferîlerinden meydana geliyor olmasıdır.⁹⁹

Zeynebiye Grubu, Türkiye’deki Ca’ferîlerin lideri olarak Selahattin Özgündüz’ü kabul etmektedir.¹⁰⁰ Ancak Türkiye’deki diğer Ca’ferîler bu görüşe

⁹⁷ Türkiye’de yaşayan Ca’ferîlerin büyük çoğunluğunun dinî merkezi Irak’ın Nefes kentidir. Nefes geleneksel Şîî öğretilerin medrese eğitimleriyle insanlara aktarıldığı büyük bir eğitim merkezidir. Burada ikamet eden Ayetullah Sistâni ise Türkiye’deki Ca’ferîlerin dinî liderleri olarak kabul ettikleri İmâmiye’nin önde gelen âlimlerindedir. Sistâni, Nefes medreselerinin büyük âlimi Ayetullah-i Uzmâ Ebû’l Kâsım el-Hûi’nin büyük bir talebesi ve halefidir. Ayrıntılar için bkz. Büyükkara, *Çağdaş İslâmi Akımlar*, s.106-107; Ayrıca bkz. http://uludivan.de.tl/22-Temmuz-ve-Alevilik-_7.htm. Erişim: 20.02.2016.

⁹⁸ Teoman Şahin.

⁹⁹ Baylak, *Ca’ferî/Shiite Community in Turkey*, s. 53.

¹⁰⁰ Selahaddin Özgündüz, 1952 yılında Iğdır ili Tuzluca ilçesine bağlı Aliköse Köyü’nde doğmuştur. Küçük yaşta Kuran’ı Kerim ve Farsça’yı öğrenen Özgündüz Ca’ferîliği ilk olarak Iğdır’ın Yaycı köyünde bulunan Ahond Emrah’tan öğrenmiştir. Bu eğitimden sonra Özgündüz İran’a gitmiş ve orada öğrenim görmeye başlamıştır. İran’da ikamet izni alamamasından dolayı

katılmamakta, Özgündüz’ü kendilerinin lideri olarak görmemektedir. Özellikle Ankara ve Çorum Ehl-i Beyt Vakfı’na bağlı Ca’ferîleşen Alevîler Türkiye’de herhangi bir lideri desteklememekte, mevcut sistemde kendilerini temsil edecek bir liderin olmadığı kanaatini taşımaktadır. Çünkü bu düşüncede olanlar, liderlerinde hem siyasî hem sosyal hem de dinî özellikler aramaktadır. Onlar böyle bir liderin Türkiye’de bulunmasını da oldukça zor olarak görmektedir.¹⁰¹

Konu hakkında araştırmalarda bulunan Ayşen Baylak’a göre, Zeynebiye Grubu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile yakın ilişkiler içerisinde olan, kendisini azınlık bir grup olmaktan öte Türk Milletinin bir unsuru olarak gören ve bu şekilde kendisini gösteren bir gruptur. Kevser Grubu ise daha çok İran’ın siyasî ve ideolojik fikirlerine katkı sağlayacak mahiyette faaliyetler yapan, radikal görüşlere sahip, kısacası Türkiye’de İran propagandası yapan bir oluşumdur.¹⁰²

Kevser grubuna kendilerini daha yakın hisseden Türkiye’deki Ca’ferîlerin merkezleri de İstanbul Halkalı’dır. Bu grup Zeynebiye’ye göre daha radikal ve gelenekçi bir gruptur. İran İslam Devrimi’nden sonra Türkiye’de faaliyetlerini yoğun bir şekilde artırmış olan bu grup daha çok Türkiye’deki Alevîleri şiiirleştirme çalışmalarıyla ön plana çıkmaktadır. Türkiye’deki “müteşeyyî” dediğimiz hemen hemen bütün Sünnî veya Alevî kökenli Ca’ferîler Zeynebiye yerine Kevser Grubunu tercih etmektedir. Buradan hareketle Türkiye’deki Ca’ferîleşme olgusuna daha çok Kevser Grubu’nun katkı sağladığını söylemek mümkündür. Kevser grubu Muharrem’de Aşure törenlerinin dışarıda yapılmasını uygun görmeyerek bu günlerde Zeynebiye’nin programlarına katılmamakta ve bu günü cami ve mescitlerinde icra etmektedir.¹⁰³

Zeynebiye ve Kevser Grubu arasında dışarıdan bakıldığında kendi aralarında bir ihtilaf veya mücadele varmış gibi görünmesine karşın, aslında bu iki grup temel konularda çok rahat bir şekilde birleşmekte ve uzlaşmaktadır.

daha sonra Irak’ın Ncef kentine yerleşmiş, burada uzunca müddet eğitim almıştır. Türkiye’ye döndüğünde Özgündüz, Iğdır ve Ağrı’nın değişik köy ve ilçelerinde ahund olarak görev yapmıştır. 1978 yılında İstanbul’dan gelen bir davet üzerine Özgündüz Halkalı’ya yerleşmiş ve Zeynebiye hareketini başlatmıştır. Burada yaptığı çalışmalar sebebiyle Özgündüz Türkiye’de ve dünyada tanınan bir kişi olmuştur. Özellikle icra ettirdiği Evrensel Aşura Mâtem Merasimleri Birleşmiş Milletler’in bilim ve kültür teşkilatı olan UNESCO tarafından örnek mâtem merasimi olarak kabul edilmiştir. Bkz. http://www.zeynebiye.com/selahattin-ozgunduz-kimdir-_d80273.html, Erişim: 21.12.2015.

¹⁰¹ Albayrak, “Dinî Gruplar Bağlamında Ca’ferîlik”, s. 114; Teoman Şahin, 1962, Çorum Ehl-i Beyt Vakfı resmi basın sözcüsü.

¹⁰² Baylak, *Ca’ferî/Shiite Communiyt in Turkey*, s. 55.

¹⁰³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.21yyte.org/tr/fikir-tanki/1953/turkiyede-caferi-siilerin-konumu-ve-iliskileri>, Erişim: 05.01.2016.

Türkiye’de böyle bir etnik, kültürel ve sistematik farklılıklara sahip olan bu iki tip Ca’ferî grubunun birleşmesi ve bütünleşmesi vazifesini ise bu iki grubun da üstünde bir kuruluş olan “Ehl-i Beyt Âlimleri Derneği” gerçekleştirmektedir.¹⁰⁴

3.1. Önderleri

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Ca’ferîlerin Türkiye’de ikamet eden müçtehitleri bulunmamaktadır. Ca’ferîler gerçek manada önder olarak müçtehitlerini görmektedir. Bu sebepten Türkiye’deki Ca’ferîlerin önderleri Irak ve İran’dadır diyebiliriz. Bu müçtehitlerden başka Ca’ferîlerin Türkiye’deki önderi olarak görülen Selahattin Özgündüz’ü saymaz isek, Türkiye’deki Ca’ferî önderlerini aşağıdan yukarıya doğru şöyle sıralayabiliriz: Bir bölgenin ilk önderi oranın Ca’ferî camilerindeki imamlarıdır. Onlardan sonra dernek ya da bağlı buldukları vakıfları, vakıfların da bağlı bulunduğu Kevser ya da Zeynebiye Grubu, en sonda da Türkiye’deki Ca’ferîliğe ait bütün oluşumlarının kendilerinden mutlaka bir temsilci buldukları kısa adı Ehla-Der olan, Türkiye Ehl-i Beyt Âlimleri Derneği’dir.

Türkiye Ehl-i Beyt Âlimleri Derneği 2011 yılında kurulmuş ve günümüzde Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde görev yapan, kendi tabirleri ile Ca’ferî âlimlerin 190’ının üye olduğu bir âlimler birliği derneğidir. Kısa adı “Ehla-Der” olan bu kuruluşun Türkiye’deki en büyük misyonu Zeynebiye, Kevser ve Ca’ferîleşen Alevîler gibi yapılanmaların birlikteliğini sağlamak ve birçok platformda bu birliklerin gücünü tek noktada toplayıp bir hedefte birleştirmektir.¹⁰⁵

Türkiye’de doğrudan Ca’ferî olmasa da Ca’ferîliğe katkı sunan bazı kişiler de bulunmaktadır. Bu isimlerin başında Fermâni Altun ve Haydar Baş gelir. Nitekim bazı Azeri-Ca’ferîler çalışmalarını Alevî dedesi Fermani Altun’un önderliğinde kurulan “Dünya Ehli Beyt Vakfı” çatısı altında sürdürmektedir.¹⁰⁶

Trabzon Akçaabat doğumlu olan Haydar Baş ise Ca’ferîler tarafından Türkiye’de Şiîliğe önemli katkılar yapan birisi olarak gösterilmektedir. Teşkilatlanma ve faaliyetler bakımından Ca’ferîlerinin en zayıf olduğu Karadeniz bölgesinde Ca’ferîliğe ait fikirler Haydar Baş eliyle yayılmaktadır. Bu anlamda “Gadir Hum Bayramı” programını Trabzon’da ilk defa gerçekleştiren kişi Haydar Baş olmuştur. Yaptığımız alan araştırmasında da Ca’ferîlere ait Amasya ve Çorum’daki derneklerde Haydar Baş’ın eserlerinden oluşan külliyyatın

¹⁰⁴ Geniş bilgi için bkz. <http://www.ehlibeytalimleri.com/hakkimizda.php>. Erişim: 15.03.2016.

¹⁰⁵ Bkz. <http://www.ehlibeytalimleri.com/hakkimizda.php>. Erişim: 15.03.2016.

¹⁰⁶ Üzüm, “Türkiye’de Gayr-i Sünnî Kesimlerin İnanç Problemleri”s. 307.

bulduğu, Amasya’daki Ca’ferîler’in Haydar Baş’a ait Yeni Mesaj Gazetesi’ne abone olup onun yazılarını takip ettikleri gözlenmiştir. Bunun yanında Haydar Baş’ın Ca’ferîlere ait dergilerde yazılarının yayınlanması¹⁰⁷ da onlarla olan yakın ilişkisini ortaya koymaktadır.¹⁰⁸

3.2. Vakıfları

Türkiye’de daha çok sivil toplum örgütlenmeleri (dernekleşme) şeklinde kurumsallaşan Ca’ferîler, son yıllarda azımsanmayacak sayıda vakıflar kurarak kurumsallaşma süreçlerini iyice pekiştirmeye çalışmaktadır. Darıca’da bulunan “Türkiye Ca’ferîleri Vakfı”,¹⁰⁹ Çorum merkez Milönü Mahallesi’nde “Ehl-i Beyt Vakfı”,¹¹⁰ Adana Merkez’de faaliyet gösteren “Akdeniz Sosyal Dayanışma Eğitim Sağlık ve Kültür Vakfı”,¹¹¹ İstanbul’da Hüseyin Hâtemi’nin başkanlığını yaptığı “Âlulbeyt Vakfı”¹¹² ve Ankara Kızılay’da bulunan “Bâb-ı Ali, Ehl-i Beyt İlim Vakfı”¹¹³ Türkiye’de Ca’ferîlik mezhebini tanıtmak ve Türkiye Ca’ferîlerine hizmet etmek amacıyla kurulmuş belli başlı vakıflardır.

Türkiye’de Ca’ferîlerin Ca’ferî ismiyle kurduğu ilk ve en önemli resmî vakıf Kocaeli/Darıca’da bulunmaktadır. Darıca, yaklaşık olarak on bin Ca’ferî vatandaşın yaşadığı bir bölge olması nedeniyle Türkiye’de Ca’ferîler tarafından özel bir öneme sahiptir. Kısa adı Türccav olan Türkiye Ca’ferîleri Vakfı, Türkiye’de ve yurt dışında bulunan Ca’ferî vatandaşların sorun ve sorularına çözüm bulmak için kurulmuştur. İlk olarak 2006 yılında Kocaeli Ehlibeyt Derneği olarak kurulan bu birlik daha sonra vakıf haline getirilmiştir.¹¹⁴

Dört katlı 2000 m² kullanım alanına sahip, oldukça büyük bir kültür merkezini de içinde bulunduran Darıca’daki bu vakıf, hem Türk Millî Kültür faaliyetleri hem de Ca’ferî mezbebi ve kültürünü tanıtmaya faaliyetleri düzenleyerek Türkiye’de oldukça aktif bir misyonu yerine getirmektedir. Bu kapsamda Yeşilay Haftası gibi toplumsal günlerde “Sağlıklı Gençlik İdeal Toplum” konferansları, Çanakkale ve Sarıkamış Şehitlerini Anma Programları,

¹⁰⁷ Haydar Baş, “Birliğin Yegâne Adresi Ehl-i Beyt” *Ca’ferî Yol Dergisi*, İstanbul 2009, Yıl: 3, Sayı: 35, s. 17.

¹⁰⁸ Haydar Baş’ın şüliği hakkındaki bazı iddialar için bkz. <http://www.haksozhaber.net/haydar-bas-cemaati-kurtulus-yolunu-buldu-29653h.htm> Erişim: 15.03.2016

¹⁰⁹ Bkz. <http://www.turccav.org>, Erişim: 05.10.2015.

¹¹⁰ Bkz. <http://www.corumehlibeytvakfi.com/Anasayfa> Erişim: 05.10.2015.

¹¹¹ Bkz. <http://www.asdavakfi.org> Erişim: 05.10.2015.

¹¹² Bkz. <http://www.alulbeytvakfi.org/> Erişim: 05.10.2015.

¹¹³ Bkz. <https://www.facebook.com/pages/Bab-%C4%B1-Ali-Ehlibeyt-%C4%B0lim-Vakf%C4%B1/199266596855666>. Erişim: 15.02.2016.

¹¹⁴ Bkz. <http://www.ehlibeytder.com/caferilik/turkiyede-caferilerin-ilk-ve-tek-resmi-vakfi-h713.html> Erişim: 03.06.2015.

Çanakkale Şehitliğini ziyaret gezileri, fakir ailelere aynî ve nakdî yardımlar, öğrencilere burs ve kırtasiye malzemeleri temini, okuma yazma bilmeyenler için okuma-yazma kursları açma gibi faaliyetler yapmaktadır. Yine vakıf bünyesinde bulunan İmam Muhammed Mehdî Kur'an Kursu'nda Kuran eğitimi ve Ca'ferîlik öğretilerinin verilmesi, Muharrem aylarında yaptıkları Aşure ve Kerbela Şehitlerini Anma Programları bu vakıf tarafından organize edilen önemli faaliyetler arasındadır.¹¹⁵

Çorum Ehl-i Beyt Vakfı, 1979 İran İslam Devrimi'nden sonra Cemal ve Teoman Şahin önderliğinde Çorum merkez Milönü Mahallesi'nde önce cami derneği olarak kurulmuş, sonra vakıf haline getirilmiştir. Vakfın en önemli misyonu Çorum'da ve Türkiye'nin diğer vilayetlerinde yaşayan Alevîleri Ca'ferîliğe davet etmektir. Bu anlamda Ehl-i Beyt Vakfı Türkiye'de bu işi yapan diğer tüm derneklerin genel merkezi konumundadır. Teoman Şahin'den aldığımız bilgilere göre Çorum'da bulunan bu vakıf, Amasya, Erzincan, Malatya, Kırıkkale, Ankara, İstanbul, Gümüşhane gibi daha birçok illerde kurulan özü itibarıyla Alevî olan Ca'ferî derneklerinin öncülüğünü yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir. Türkiye'deki Alevî kökenli Ca'ferî vatandaşlar her yıl Muharrem ayında düzenlenen Çorum'daki Aşure törenleri için buraya gelmekte ve bu merkezde toplanmaktadır.

Kısa adı ASDA olan, Akdeniz Sosyal dayanışma Eğitim ve Kültür Vakfı Adana Merkez'de faaliyet gösteren bir vakıftır. Vakfın başkanlığı Ali Topacık tarafından yürütülmektedir. Akdeniz bölgesindeki Alevî ve Ca'ferîlere yönelik çeşitli faaliyetler yapan vakfın faaliyetlerin başında basılı yayın hizmetleri gelmektedir. Ayrıca bu vakıf bölgedeki Alevî vatandaşları Ca'ferîlikle tanıştırmaya ve bu mezhebi onlara benimsetme görevini yapmaktadır.¹¹⁶

Bâb-1 Ali, Ehl-i Beyt İlim Vakfı ise Ankara'da yaşayan Ca'ferîler için önemli bir merkezdir. Vakfın özelliği Sünnî, Alevî ve Ca'ferî vatandaşlardan herkesin girebildiği bir vakıf olmasıdır. Bu vakıf Ankara/Kızılay İzmir 2. Cadde 36/14 numarada bulunmaktadır. Sadece cumartesi öğleden sonraları açılan vakıf hem ilmî tartışmaların yapıldığı bir eğitim yeri hem de sosyo-kültürel konuların konuşulduğu bir sivil toplum örgütü işlevi görmektedir.¹¹⁷

¹¹⁵ Vakfın vizyonu, misyonu ve faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. <http://www.turcav.org>, Erişim: 05.10.2015.

¹¹⁶ Bilgi için bkz. <http://www.asdavakfi.org>, Erişim Tarihi: 10.09.2015; <https://www.facebook.com/asdavakfi>.

¹¹⁷ Albayrak, *Ca'ferîlerde Dînî ve Sosyal Hayat*, s. 84. Ayrıca <https://www.facebook.com/pages/Bab-%C4%B1-Ali-Ehlibeyt-%C4%B0lim-Vakf%C4%B1/199266596855666>.

3.3. Dernekleri

Türkiye’de yaşayan Ca’ferîler’in nüfus olarak belli bir sayıya ulaştıklarında yaptıkları ilk iş, sivil toplum kuruluşu olarak bir dernek açmaktır. Çünkü dernek kurma faaliyetleri hem Ca’ferîler’in üst düzey önderleri tarafından teşvik edilmekte hem de diğer sivil toplum kuruluşu örgütlerine nazaran ekonomik ve bürokratik işlemler yönünden daha kolay gerçekleştirilmektedir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkiye’de 20 den fazla Ca’ferîlere ait dernek bulunmaktadır.¹¹⁸ Hepsinde ortak olarak “Ehl-İ Beyt” kavramını çağrıştıran ya da taşıyan isimler kullanılarak açılan bu derneklerden bazıları şunlardır: Ankara Azerbaycan Kültür Derneği, Bursa Ehli Beyt Derneği, Kırıkkale Bab-ı Ali Derneği, Erzincan On İki İmam Derneği, Adıyaman İmam Hüseyin Derneği, İstanbul Ca’ferî ve Ehli Beyt Derneği (Ca’ferî-Der), İstanbul Ca’ferî Âlimler Birliği Derneği (Cabir), İstanbul İmam Ca’fer Sadık Derneği, İstanbul-Başakşehir Zehra Ana Derneği, İstanbul-Bahçelievler Allâme Tabatabâi Kur’an ve Nesli Derneği, İstanbul Ehli Beyt Âlimleri Derneği (Ehla-Der), Kocaeli Ehli Beyt Derneği, Kars Ehlibeyt Kültür ve Yardımlaşma Derneği, Iğdır Bab-ı Ali Derneği, Iğdır Ehlibeyt Âlimleri Derneği, Iğdır Âl-i Âba Derneği, Denizli Ehlibeyt Derneği, Amasya Kur’an ve Ehli Beyt Derneği, Kahramanmaraş-Afşin Şefkatli Eller Ehli Beyt Derneği, Mersin Ehli Beyt Kültür ve Dayanışma Derneği, Gümüşhane Ehli Beyt Derneği, İzmir-Torbali Ehli Beyt Camii Derneği, Urfa Ehli Beyt Derneği.¹¹⁹

4. FAALİYETLERİ

Arkasında İran gibi bir devlet gücü bulunmasından dolayı diğer Şîf ekollere (İsmâîliye ve Zeydiye) nispetle kıyaslanamayacak derecede bir üstünlüğe sahip olan Ca’ferîler, dünyanın birçok yerinde, özellikle de Türkiye’de Ca’ferîliğin tanıtılması ve taraftar kazanma gibi faaliyetler yapmaktadır. Ca’ferîlik faaliyetlerinin yapıldığı bölgeler ve bu bölgedeki hedef kitleler ise İran’da Ali Allâhiler (Ehl-i Hakk’lar), Irak’ta Sarılılar, Kâkâiler ve Şahbekler, Türkiye’de Alevîler ve Nusayrîler, Balkanlarda ise Alevî-Bektâşi ve Bedreddinî gruplar olmaktadır. Uzun bir süredir devam eden bu çalışmalar sonucunda bu

¹¹⁸ Bkz. <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/03/erdogan-gulen-jaafaris.html> Erişim: 02.01.2015.

¹¹⁹ Bu derneklerin hepsinin kendilerine ait internet ortamında web sayfaları vardır. Ayrıntılı bilgi için derneklerin internet sayfalarına bakınız.

gruplardan pek çok kimse yapılan faaliyetler neticesinde Ca'ferî mezhebini benimsemiştir.¹²⁰

Türkiye'de dernek ve vakıflar eliyle yürütülen bu faaliyetlerde Ca'ferîler öncelikle yaşadıkları toplumda birbirleriyle olan birlik ve beraberliklerini sağlamayı, kendilerince "Ehl-i Beyt Mektebi" olarak isimlendirdikleri mezheplerinin tanıtılmasını ve kendilerine yönelik yanlış anlama ve kasıtlı saldırılara karşı cevap vermeyi hedef edinmektedir.¹²¹

Türkiye'deki Ca'ferîlerin yaptıkları faaliyetlere bakarak genel olarak onların cami yaptırma, medya çalışmaları, kültürel faaliyetler, eğitim çalışmaları, tebliğ çalışmaları, araştırma ve yayıncılık faaliyetleri içerisinde olduklarını söyleyebiliriz.¹²²

Ca'ferîlerin üzerinde ehemmiyetle durdukları faaliyetlerin başında kendi fıkıhlarına göre namaz kılacakları camiler inşa etmek gelmektedir. Çünkü Türkiye'deki Ca'ferîlerin fıkıhlarına göre rahatça ibadet edebildikleri ve kültürel çalışmalarının merkezi kendilerine ait olan camileridir. Bu doğrultuda Ca'ferîlerin bu alandaki en önemli çalışmaları arasında camialarının ihtiyaç duyduğu yerlerde cami yaptırmak, var olan camilerin sorun ve sıkıntılarını gidermek, yapılan bu camilerde düzenli olarak programlar, paneller ve çeşitli aktiviteler yapmak olduğu söylenilebilir.

Kültürel alanlarda Ca'ferîlerin yaptıkları faaliyetler, halka yönelik ve kendi âlimlerine yönelik faaliyetler olarak iki kategoride gerçekleştirilmektedir. Genellikle halka yönelik olanlar konferanslar; âlimlerine yönelik olanlar ise bilimsel seminerler ve sempozyumlar şeklinde icra edilmektedir. Bunlardan başka kültürel faaliyetler kapsamında Türkiye'deki Ca'ferîler "Erbâin ve Vahdet Haftası" programları, Aşura ve Muharrem Merasimleri, Kutlu Doğum, Hz. Fâtıma, İmam Cafer Sâdık, Kerbela, birlik, uzlaşma gibi konularda çeşitli konferanslar, sempozyumlar ve programlar ile Kızılay'a kan bağışları düzenlemektedirler. Türkiye'de bu tür faaliyetlerin lokomotif vazifesini ise daha çok Zeynebiye Grubu Ca'ferîleri yapmaktadır.¹²³

Ca'ferîler câmiâlarını daha iyi seviyelere çıkarmak, dinî/mezhebî anlayışlarını muhafaza altına almak, genel kültürlerini zenginleştirmek ve daha

¹²⁰Bkz. <http://www.habercem.com/alevilere-yonelik-sii-caferi-misyonerligi-ve-alevi-sii-benzemezligi-uzerine/179174/> Erişim: 20.02.2016.

¹²¹ Bkz. <http://www.ehlibeytalimleri.com/hakkimizda.php> Erişim: 03.02.2015.

¹²² Bkz. <http://www.ehlibeytalimleri.com/hakkimizda.php> Erişim: 02.03.2016.

¹²³ Bkz. http://zeynebiye.com/duyurular_k101.html Erişim: 15.03.2016.

da önemlisi müntesiplerinin şehirleşme ve sekülerleşme ortamında kendi inançlarına yabancı kalmasını önlemek amacıyla eğitim ve öğretim alanında da faaliyetler yapmaktadır. Türkiye’de Ca’ferîlerin İstanbul’daki “el-Mustafa Üniversitesi’nden¹²⁴ başka hiçbir okul ve eğitim kurumları bulunmamaktadır. Okul açma girişimlerinin geçmiş yıllarda devlet tarafından engellenmesini büyük bir problem olarak gören Türkiye Ca’ferîleri, günümüzde “Ehl-i Beyt Mektebi”nden eğitmen, âlim ve öğretmenlerle sık sık istişareler yaparak ilköğretim ve lise düzeyinde özel kolej açma çalışmaları yapmaktadır.¹²⁵

Ca’ferîlerin Türkiye’deki faaliyetlerinden biri de tebliğ çalışmalarıdır. Bu çalışmaların yapıldığı hedef kitle daha çok Türkiye’deki Alevî-Bektâsi vatandaşlardır. Bu amaca yönelik yapılan faaliyetlere örnek olarak Alevî çocukların küçük yaşta İran’a götürülmesi ve orada eğitim aldırılmasını; Alevîlerin Cem erkânlarına katılıp orada Ca’ferîliğin anlatılmasını ve Alevî nüfusun yoğun olduğu bölgelere kendi mekteplerinden hocalar ve âlimlerin gönderilmesini gösterebiliriz.

Sonuç

Türkiye’deki Ca’ferîler genel olarak iki ana grupta Azeriler ve müteşeyyilerden oluşmakta; bu iki ana grup ise dört farklı yapı ile temsil edilmektedir. Bunlar: Azerî Ca’ferîler, Ca’ferîleşen Alevîler, Şâfiîlikten Ca’ferîliğe geçenler ve Hanefîlikten Ca’ferîliğe geçenlerdir. Tüm bu grupların Türkiye’deki nüfusu bir buçuk veya iki milyon kadardır. Ca’ferîlerin yoğun olarak yaşadıkları iller: Iğdır, Kars, İstanbul, İzmir, Bursa, Manisa, Kocaeli, Ankara, Kırıkkale ve Çorum’dur. Bunlardan başka Amasya, Muğla, Aydın, Yalova, Kayseri, Tokat, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Adıyaman, Urfa, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Elazığ, Malatya, Denizli, Antalya, Adana gibi şehirlerde sayıları çok az da olsa Ca’ferîler bulunmaktadır.

Türkiye’deki Ca’ferîler en tepe noktada Zeynebiye ve Kevser Grubu tarafından temsil edilmektedir. Kevser Grubu, Türkiye’de daha çok Alevîlerin şîleştirilmesi yönündeki çalışmaları ile ön plana çıkmakta, bu grubun hocaları fıkıhları ile ilgili eğitimleri genel olarak İran’dan almakta ve ilim ve neşriyat alanında Zeynebiye’ye göre daha aktif çalışmaktadır. Zeynebiye Grubu ise İran yerine Irak’ı taklit merkezi olarak kabul eden, eğitim seviyesi Kevser Grubuna

¹²⁴ İstanbul’da bulunan el-Mustafa Üniversitesi İran’ın Kum şehrindeki üniversitesinin Türkiye temsilciliğini yapmaktadır. Vakıf üniversitesi olarak hizmet veren, eğitim dili olarak Farsça’yı kullanan bu üniversite, yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitim-öğretim vermektedir. Bilgi için bkz. <http://tr.ou.miu.ac.ir/> Erişim: 15.03.2016.

¹²⁵ Bkz. <http://www.mihrap.tv/hakkimizda.php> Erişim: 15.03.2016.

göre biraz daha aşağıda olan daha çok halk kitlelerinden oluşan Azeri Ca'ferîlerden oluşmaktadır.

Ca'ferîlerin gerçek manada Türkiye'de yaşayan herhangi bir dinî liderleri veya önderleri bulunmamaktadır. Her ne kadar Selahattin Özgündüz bazı yayın organlarında dinî/mezhebî bir önder gibi gösterilse de bu bütün Ca'ferîlerin ittifakla kabul ettiği bir durum değildir. Zira Özgündüz sadece Zeynebiye Grubu Caferilerinin önderidir. Türkiye'deki Ca'ferîlerin teşkilatlanma biçimleri aşağıdan yukarıya doğru şu şekildedir: ilk olarak bölgede bulunan caminin İmamı veya Ahondu, sonra caminin bağlı bulunduğu dernek veya vakıf başkanları, daha sonra dernek veya vakıfların bağlı bulunduğu Kevser ya da Zeynebiye Grubu, en nihayetinde ise Türkiye'deki bütün Ca'ferîlere ait oluşumların kendilerinden bir temsilci bulundurdukları Türkiye Ehl-i Beyt Âlimleri Derneği'dir. Ca'ferîlerin önderleri arasında olmasa da Fermâni Altun ve Haydar Baş da Türkiye'deki Caferiler tarafından Şîlik çalışmalarına önemli katkılar yapan kişiler arasında gösterilmektedir.

Türkiye'de Ca'ferîliği tanıtmak ve müntesiplerine hizmet etmek amacıyla kurulmuş önemli vakıflar: Türkiye Ca'ferîleri Vakfı (Türcev), Çorum Ehl-i Beyt Vakfı, Akdeniz Sosyal Yardımlaşma Eğitim Sağlık ve Kültür Vakfı, Âlulbeyt Vakfı ve Bâb-ı Ali Ehl-i Beyt İlim Vakfı'dır. Ca'ferîlere ait derneklerin sayısı ise Türkiye'de bir hayli fazladır. Bu derneklerin hepsinde ortak olarak Ehli Beyt kavramını çağrıştıran isimler kullanılmaktadır.

Türkiye'deki Ca'ferîlerin yaptıkları faaliyetler genel olarak cami yaptırma, medya çalışmaları, kültürel faaliyetler, eğitim çalışmaları, tebliğ çalışmaları, araştırma ve yayıncılık faaliyetleridir. Bu faaliyetler içerisinde en önemlisi tebliğ çalışmalarıdır. Bu çalışmaların yapıldığı hedef kitle daha çok Türkiye'deki Alevî-Bektâşi vatandaşlardır. Bu amaca yönelik yapılan faaliyetler ise daha çok Alevî çocukların küçük yaşta İran'a götürülmesi ve orada eğitim aldırılmasıyla, Alevîlerin Cem erkânlarına katılıp orada Ca'ferîliğin onlara anlatılması ve Alevî nüfusun yoğun olduğu bölgelere kendi mekteplerinden hocalar ve âlimlerin gönderilmesiyle gerçekleştirilmektedir.

Kaynaklar

Albayrak, Ali, *Ca'ferîlerde Dinî ve Sosyal Hayat Ankara Keçiören Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üni. Sos. Bil. Ens. Ankara, 2006.

- “Dînî Gruplar Bağlamında Ca’ferîlik” *Fırat Üni. İlahiyat Fak. Dergisi*, Fırat 2008, sayı: 13/2.
- Âlu Kâşifü’l-Gitâ, Muhammed Hüseyin, *Ca’ferî Mezhebi ve Esasları*, çev. Aldülbâki Gölpınarlı, İstanbul: Minnetoğlu Yay., 1966.
- Andrews, Peter Alford, *Türkiye’de Etnik Gruplar*, çev. Mustafa Köpüşoğlu, İstanbul: Tüm Zamanlar Yay., 1992.
- Atalan, Mehmet, *Şîliğin Farklılaşma Sürecinde Ca’fer es-Sâdık’ın Yeri*, Ankara: Araştırma Yayınları, 2005.
- Baş, Haydar, “Birliğin Yegâne Adresi Ehl-i Beyt” *Ca’ferî Yol Dergisi*, İstanbul 2009, Yıl: 3, Sayı: 35.
- Baylak, Ayşen, *Visibility Through: Ca’ferî/Shiite Community in Turkey*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bil. Ens., İstanbul, 2009.
- Büyükkara, Mehmet Ali, *Çağdaş İslâmî Akımlar*, İstanbul: Klasik Yay., 2015.
- Çakır, Ruşen, *Ayet ve Slogan*, İstanbul: Metis Yay., 2012.
- Demirci, Filiz, *Ca’ferîlerin Dînî Örf ve Âdetleri İçin Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Erciyes Üni. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2006.
- Doğan, Hüseyin, “Kars Ca’ferîlerinde Dînî İnanç ve Pratikler”, *e-makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 10, sy.1 (Bahar 2017).
- el-Kummî, Ebu Ca’fer (Şeyh Saduk), *Risâletü’l-İtikâdâtü’l-İmâmiyye*, çev. Ethem Ruhi Fığlalı, Ankara: İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1978.
- Fığlalı, Ethem Ruhi, *İmâmiyye Şiası*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2008.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şîlik*, İstanbul: Derin Yayınları, 2011.
- *Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul: İnkilap Yayınları 1985.
- Güngör, Özcan, “Yolda Ca’ferî Olmanın Sosyolojik Anlamı: Alevîlik Ca’ferîlik İlişkisi”, *Turkish Studies*, Ankara 2012, volume: 7/4.
- Görçün, Ömer Faruk, *1979 İran İslam Devrimi Sonrası Türkiye-İran İlişkileri*, İstanbul: Beta Yay., 2015.
- Hamedâni, Ahmed Sabri, *Ca’ferî Mezhebi ve İmam Ca’fer Sâdık Buyrukları*, İstanbul: Kevser Yay., 2014.
- Keskin, Mehmet, *Ca’ferî İlmihali*, Ankara: DİB. Yay., 2012.

- Koç, Abdullah, *Iğdır'da Ca'ferîlik*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üni. Sos. Bil. Ens., İzmir, 2010.
- Koçoğlu, Kıyaseddin, "Mezhepsel Çoğulculuğun Yaşandığı Ortamlarda Dînî Hayatta Karşılaşılan Problemler ve Vâizlik-Iğdır Örneği", *Vaaz ve Vâizlik Sempozyumu*, Ankara: DİB. Yay., 2011.
- "Iğdırda Yaşayan Aşura", *Milel ve Nihal Dergisi*, Ankara 2011, c. 8, sayı 3.
- Mutlu, İsmail, *Tarihte ve Günümüzde Ca'ferîlik*, İstanbul: Mutlu Yayınları, 1995.
- Öz, Mustafa, *Başlangıçtan Günümüze Şiîlik ve Kolları*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.
- *Mezhepler Tarihi ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ensar Neşriyat 2012.
- Öztürk, Emine, *Dini ve Kültürel Ritüelleriyle Ca'ferîlik*, İstanbul: Rağbey Yayınları, 2014.
- Parlatır, İsmail, vd., *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK. Yay., 1998.
- Saray, Mehmet, *Türk İnanç İlişkileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 2006.
- Şener, Cemal, *Türkiye'de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar*, İstanbul: Etik Yay., 2004.
- Şeriatî, Ali, *Ali Şiâsi Safevî Şiâsi*, Ankara: Fecr Yay., 2011.
- Tabatabâî, Allame M. Hüseyin, *Tüm Boyutlarıyla İslamda Şia*, çev. Kadir Aras-Abbas Akyüz, İstanbul: Kevser Yayınları, 2009.
- Türkdoğan, Orhan, *Alevî-Bektâşi Kimliği*, İstanbul: Timaş Yay., 1995.
- Üzüm, İlyas, *İnanç Esasları Açısından Türkiye'de Ca'ferîlik*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üni. Sos. Bil. Ens. İstanbul, 1993.
- *Günümüz Aleviliği*, İstanbul: İsam Yay., 1997.
- "Alevîlik-Ca'ferîlik İlişkisi veya İlişkisizliği", *İslâmiyât Dergisi*, Ankara 2003, cilt: 6, sayı: 3.
- "Geleneksel İnançları Bağlamında Türkiye'de Gayr-i Sünnî Kesimlerin İnanç Problemleri", *İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu*, 7-9 Eylül Erzurum 2001.
- "Alevîlerin Ca'ferî Mezhebine Mensubiyetinin Arka Planı, Alevîlik-Ca'ferîlik İlişkisi veya İlişkisizliği" *İslâmiyât Dergisi*, Ankara 2003, cilt: 6, sayı: 3.

Yeler, Abdulkadir, *Türk Toplumunda Ca’ferîler (İstanbul Halkalı Örneği)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üni. Sos. Bil. Ens., İstanbul, 2006.

Yıldız, Yavuz, *Gebze Ca’ferî Toplumunun Sosyo-Kültürel Yapısı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üni. Sos. Bil. Ens. İstanbul, 2009.

İnternet Siteleri:

<http://www.caferilik.com/caferilik/1-caferilik-nedir>, Erişim Tarihi: 29.11.2016.

http://www.21yyte.org/tr/fikir-tanki/1953/turkiyede-caferi-siilerin_konumu-ve-iliskileri Erişim Tarihi: 25.10.2015.

http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/caferi-imamlar_515048 Erişim: 14.04.2016.

http://uludivan.de.tl/22-Temmuz-ve-Alevilik-_7.htm. Erişim: 02.09.2015.

<https://www.facebook.com/notes/mersiyesinezennohesohbetkuranilahiezandini-film/ehl-i-beyt-cami-mescid-dernek-adresleri/10150494451239/>. Erişim: 24.08.2017.

<http://www.piryolu.com/forum/alevi-kulturu/67-turkiyedeki-caferiler.html> Erişim: 18.03.2015.

http://www.zeynebiye.com/zeynebiye_k83.html Erişim: 10.03.2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=7hVu-i-RTdg> Erişim: 02.03.2016.

<http://www.turcav.org>, Erişim: 05.10.2015.

http://www.ehlibeytalimleri.com/ozgur-arapoglu-ile-roportaj_d477.html, Erişim: 04.06.2015.

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100008307680453&fref=ts> Erişim: 17.10.2016.

<http://www.haksozhaber.net/haydar-bas-cemaati-kurtulus-yolunu-buldu-29653h.htm> Erişim: 15.03.2016.

<http://www.corumehlibeytvakfi.com/Anasayfa> Erişim: 05.10.2015.

<http://www.asdavakfi.org> Erişim: 05.10.2015.

<http://www.alulbeytvakfi.org/> Erişim: 05.10.2015.

<http://www.ehlibeytder.com/caferilik/turkiyede-caferilerin-ilk-ve-tek-resmi-vakfi-h713.html> Erişim: 03.06.2015.

<http://www.habercem.com/alevilere-yonelik-sii-caferi-misyonerligi-ve-alevi-sii-benzemezligi-uzerine/179174/> Erişim: 20.02.2016.

<http://tr.ou.miu.ac.ir/> Erişim: 15.03.2016.

<http://www.mihrap.tv/hakkimizda.php> Erişim: 15.03.2016.